

2018 • 11

LXXI. évfolyam • november

művelődés

közművelődési havilap

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Egyed Ákos
Kása Zoltán
Péter István
Pozsony Ferenc
Széman Péter

A szerkesztőség:

Dáné Tibor Kálmán (főszerkesztő)
Benkő Levente (vezető szerkesztő)
Balla Sándor
Demeter Zsuzsanna
Péter János

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 – 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Kőnczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Fazakas Botond
Nyomdai munkálatok:
IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 3 lej

Tartalom

Pozsony Ferenc: Az erdélyi halottkultusról. 3

művelődés 70

Bartók Béla: Miért és hogyan gyűjtünk népzeneét? 4

közösség

Péter Éva: Dr. Angi István professzor úr köszöntése 10

galéria

Sümegei György: Adalékok az erdélyi 1943-as magyar képzőművészethez 11

Suba László: Növények a képzőművészetben 19

könyvesház

Csata Adél: Historia eruditorum Maramarosiorum 21

vadrózsák

Szőcs Katalin: Népi hagyomány vagy régi tudás 23

Lapszámunk szerzői:

Bartók Béla (1881–1945) – zeneszerző, zongoraművész, népzenekutató, Nagyszentmiklós,
New York
Csata Adél – doktorandusz hallgató, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
Péter Éva – egyetemi oktató, Kolozsvár
Pozsony Ferenc – egyetemi tanár, folklórkutató, Kolozsvár
Suba László – szobrászművész, Torda
Sümegei György – művészettörténész, Budapest
Szőcs Katalin – természetkutató, Kolozsvár

Címlapon Nagy Barna Csíkszentkirály című fényképe.
A hátsó borítón Nagy Barna felvétele a gyimesi Karakó-völgyhídról.

Októberi lapszámunkban tévesen jelent meg a hátsó borítón szereplő Virágportré alkotójának, Sipos Lászlónak a neve. A hibáért az olvasóktól és az érintettől elnézést kérünk.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megye Tanácsa
Kovászna Megyei Művelődési Központ
Kovászna Megye Tanácsa

Médiapartnerek:

Az erdélyi halottkultusról

A halál az ember földi életének egyik legmegrázóbb állomása. Nem véletlen, hogy a magyar néprajztudomány kialakulása óta számos kutató foglalkozott az elmúláshoz, a halottakhoz, a temetőkhöz, a halálon túli léthez kapcsolódó képzetekkel, hiedelmekkel, rítusokkal, szokásokkal és tárgyi objektumokkal.

A 19. század idején, a modern nemzeti kultúrák megszerkesztésének hőskorában számos kutató úgy vélte, hogy a falusi parasztság halottkultuszának régies elemei még a kereszténység és a honfoglalás előtti időkből származnak, segítségükkel pedig a magyarság ősi pogány mitológiáját lehet rekonstruálni.

A magyar falvak és városok lakosai minden évben november elsején, halottak napjának előestéjén látogatják meg a kitakarított és feldíszített sírokat. Ez a nap alkalmat teremt egyrészt az elhunytakra való emlékezésre, a róluk való beszélésre, az eltávozottak számbavételére, a rokonsági kapcsolatok felelevenítésére, átfogalmazására és megerősítésére, másodsorban pedig ez az emléknap összekapcsolja a természetes helyi mikroközösség (család, rokonság, faluközösség) jelenét és közelmúltját. Egy-egy síremléket általában csak három vagy négy nemzedéken át gondoznak, ameddig még élnek helyben olyan hozzátartozók, akik közvetlenül ismerték az elhunyt személyt, ameddig a lokális közösség még őrzi emlékezetében az eltávozott alakját, vonásait, speciális tudását, erényeit és hibáit.

A sírjelek anyaga, formája, ornamentikája, jelentésvilága elsősorban a földi ember és a halálon túli transzcendens világ kapcsolatát fejezi ki, másodsorban pedig egy-egy közösség világ- és térszemléletét, valamint térformáló kultúráját tükrözi. Míg a katolikus korban templomokban, templomok szomszédságában, cintermekben helyezték el örök nyugalomra az elhunytakat, addig a hitújítás után, a 17–18. századok idején már elsősorban a települések külterületén temették el halottaikat, de a főurak körében továbbra is fennmaradt a templomban való eltemetés. Míg a 18. századtól kezdődően a nemesek barokk és klasszicista stílusú sírköveket állítottak, addig a 19. század során már impozáns kriptákat és mauzóleumokat emeltettek, sokszor saját családi parkjaikban. Hatásukra a módosabb városi polgárok is csakhamar eklektikus és szecessziós stílusú kriptákba temetkeztek. Érdekes jelenség, hogy a családi kertekbe, telkekbe való temetkezés sok helyen (pl. Mezősegen, Mócvidéken, a sóvidéki Siklódon, a Kis-Küküllő menti Csókfalván, a háromszéki Dálnokon stb.) fennmaradt egészen napjainkig a falusi földművesek gyakorlatában. Az európai temetői jellegét nem csak a környezeti tényezők határozták meg, mivel azokat alapvetően befolyásolta a helyi közösség társadalmi, etnikai és felekezeti hovatartozása is.

Az elmúlással és a halál utáni léttel kapcsolatos képzetek, rítusok, tárgyak, objektumok, szimbólumok végül is egy-egy kultúra mélyrétegéhez tartoznak. Az Erdélyben élő magyarok, románok, szászok, örmények, zsidók és cigányok sajátos magyarázatok, válaszokat fogalmaztak meg az elmúlással és a túlvilági léttel kapcsolatban. Specifikus világképük, kulturális és társadalmi hagyományaik tehát alapvetően befolyásolták halottkultuszuk szerkezetét, rétegeit, elemeit és működését.

A sírjelek a polgárosodás kibontakozása után, a 19. század végétől számos erdélyi településben újabb szimbolikus jelentésekkel gyarapodtak, fokozatosan etnicizálódtak. Miközben a kettős fakeresztek az erdélyi románság nemzeti jelképeivé váltak, az etnikailag homogén Székelyföld színekatolikus falvaiban a fából faragott, zsindegyel fődött magas keresztek a római katolikus magyarság felekezeti identitásának szimbólumai, a fából faragott, oszlopszerű halál- és sírjelek pedig egészen a 19. század végéig protestáns jelképek voltak az erdélyi református, unitárius és lutheránus közösségekben.

Bartók Béla

Miért és hogyan gyűjtsünk népzeneét?

A zenei folklór törvénykönyve

Lapunk fennállásának 70. évfordulóján, idei számainkban egy-egy régebbi írásunkat közöljük. Azzal a szándékkal tesszük ezt, hogy felelevenítsük a folyóirat gyűjteményében őrzött írásokban évtizedekkel ezelőtt megfogalmazott, de máig időtálló megállapításokat, gondolatokat, illetve hogy a mai olvasók is megismerhessék korábbi szerzőink munkájának egy-egy részletét. Ezúttal a *Művelődés* 1970. szeptemberi számából Bartók Bélának egyik, 1936-ban megjelent írására esett a választásunk. 1970. szeptemberi számát a *Művelődés* majdnem teljes egészében Bartók Béla emlékének szentelte a 20. század egyik legjelentősebb zeneszerzője halálának 25. évfordulóján. (A szerkesztőség)

Vagy másfélszáz évvel ezelőtt – mikor Európa-szerte felébredt az érdeklődés a falu művészete iránt, és megindult a népdalgyűjtés, esztétikai szempontoknál egyéb aligha vezette a gyűjtőket. Az a cél adta kezükbe a tollat és papirost,

hogy minél szebb, művészi szempontból minél értékesebb szövegekre, dallamokra tegyenek szert. Iparkodtak is a népdaloknak lehetőleg nem „eredeti”, „romlatlan” formájára rábukkanni; ha ez nem sikerült, akkor inkább több változatból

... mikor Európa-szerte felébredt az érdeklődés a falu művészete iránt, és megindult a népdalgyűjtés, esztétikai szempontoknál egyéb aligha vezette a gyűjtőket.

Kalotaszegi mosósulyok ólom beöltéses rozettákkal. Kép: Hofer Tamás – Fél Edit Magyar népművészet. Corvina Kiadó, 1975.

Zsoboki faragott utcaajtófél (részlet). Benkő Levente felvétele, 2018 júliusa

Bartók Béla Csík megyei vándorútján.
Kováts István fotóművész felvétele (forrás:
Wikipédia)

próbálták meg a – szerintük – helyesebb alakot rekonstruálni. Az így átfésült, „kiigazított” anyagot kinyomatták a közönség gyönyörködtetésére, a művészek okulására. A költők és zeneszerzők okultak is: utánozgatni kezdték több-kevesebb szerencsével a népi szövegeket, régi dallamokat; hangszeres vagy vokális kísérettel látták el a dallamokat, mert a közönség ilyen köntösben szívesebben fogadta be őket, mint amúgy csupaszon; fantáziákat, rapszódákat és egyéb szerzeményeket írtak népi dallamokra stb. Ez volt az akkori gyűjtésnek gyakorlati és egyúttal egyetlen célja.

Idővel azonban a gyűjtők munkájuk közben sajátos jelenségeket kezdtek észrevenni. Ráeszméltek arra, hogy a népdalvariánsok eltéréseiben igen gyakran bizonyos törvényszerűség mutatkozik! Márpedig ha ez így van, akkor talán nem is volna szabad a variánsoknak egymástól való eltéréseit csak úgy röviden egyrészt hibának, romlásnak, másrészt igazi eredeti alaknak nevezni, összehasonlítva különböző nyelvű népek dalanyagát, meglepődéssel fedeztek fel közös dallamokat, közös szövegeket, hasonló dallamstílusokat; vagy pedig – ennek ellenkezőjeként – azt látták, hogy bizonyos dallamok, vagy dallamstílusok szigorúan elhatárolt területre szorítkoznak. Csodálkozva észlelték, hogy bizonyos – hangadásban, hangszínben, tempóban és sok más apróságban meg nyilvánuló – előadásmódok egy-egy

népnél, vagy egy-egy területen nagyon jellemző hozzátartozói a népi zenének: tehát nem csupán a dallam leírható hangjai a fontosak, hanem a dallam előadásával járó sok egyéb tulajdonság is, mint a dallam megjelenítő eszköze. Rájöttek lassanként arra is, hogy a versszakról versszakra történő apróbb változásoknak – főként a dallam cifrázó hangjaiban – nem az az oka, hogy az énekes nem biztos a dolgában, illetve hogy „rosszul” tudja a dallamot, hanem hogy a népi dallamoknak egyik legjellemzőbb, róluk le sem fejthető sajátosága éppen ez a változékonyság; a népi dallam olyan, akárcsak egy élőlény: percről percre, pillanatról pillanatra változik. Tehát nem mondhatom: ez meg ez a dallam ilyen, amilyenek itt meg itt lejegyeztem, hanem csak azt, hogy akkor, abban a percben olyan volt, feltéve persze, hogy helyesen jegyeztem le. (Mellesleg megjegyezve, a népzeneének ez az előadásmódja, nagyon hasonló a nagy előadóművészek előadásmódjához: nem betanult egyformaság, hanem változó sokféleség.) És végül kezdték észrevenni, mennyire nem egyéni művészet a népzene, mennyire lényegéhez tartozik az, hogy megnyilatkozásának módja kollektív legyen. Ezzel kapcsolatban a gyűjtők figyelme ráterelődött arra a jelenségre, hogy a népzene tulajdonképpen szerves hozzátartozója a falusi élet minden fontosabb mozzanatának; hogy eredetileg nyilván mindenfajta népzene a falu életének csakis valamilyen kollektív megnyilvánulásához volt kötve.

Az első gyűjtők, még ha akartak volna, sem tudtak tudományos szempontból kielégítő eredményt elérni, hiszen éppen a legeslegfontosabb műszert, a fonográfot nélkülözték.

Mindezek a felismerések lassanként teljesen megváltoztatták a népdalgyűjtés módját, céljait. A régi amatőr gyűjtési munka helyébe rendszeres tudományos kutatás lépett. Az első gyűjtők, még ha akartak volna, sem tudtak tudományos szempontból kielégítő eredményt elérni, hiszen éppen a legeslegfontosabb műszert, a fonográfot nélkülözték. A maiak a legkülönfélébb mérő- és rögzítő szerszámokkal látnak munkához, hogy

az egyes dallamok „pillanatfelvétel”-éről minél pontosabban leírt képet tudjanak adni. De nem elég a tökéletes tárgyi felszerelés: éppoly fontos a minél tökéletesebb szellemi felszerelés. Hiszen az ideális népzene gyűjtő valóságos polihisztor kell hogy legyen. Nyelvi és fonetikai tudásra van szüksége, hogy a tájkiejtés legapróbb árnyalatait észrevehesse és lejegyezhesse; koreográfusnak kell lennie, hogy a népi zene és tánc közötti kapcsolatokat pontosan leírhasse; általános folklórismeretek teszik csak lehetővé, hogy a gyűjtő a népzene és a népszokások összefüggését a legapróbb részletekig megállapíthassa; szociológusnak kell lennie, hogy a falu kollektív életét meg-megzavaró változásoknak a népzeneire gyakorolt hatását ellenőrizni tudja. Ha végső következtetéseket akar levonni, történeti, elsősorban településtörténeti ismeretekre van szüksége; ha másnyelvű népek népzenei anyagát akarja összehasonlítani a maga országbelijével, idegen nyelveket kell megtanulnia. És mindezen felül elengedhetetlen követelmény, hogy jó hallású, jó megfigyelésű zenész legyen. Olyan gyűjtő, akiben ennyi képesség, tudás és tapasztalat összpontosult volna, tudtommal még nem volt, és nem is fog talán akadni soha. Úgyhogy mostani felfogásunkhoz mérten teljesen kielégítő népzene-kutató munkát egy ember nem is teljesíthet.

Megközelítően tökéletes eredményt talán munkamegosztással lehetne elérni, ha – mondjuk – két kutató, pl. egy nyelvész és egy zenész dolgozna együtt. De ez a megoldás általában véve – anyagi és egyéb okokból – nehezen valósítható meg.

*

Ha a legújabb módszerekkel végzett kutatás eredményeképpen egy-egy zárt területet népzene szempontjából több-kevésbé jól megismertünk, következik a kutatás második része, össze kell hasonlítani az egyes területek anyagát egymással és megállapítani, mi az, ami bennük közös, mi az, ami eltérő. Vagyis a leíró zenefolklór nyomába az összehasonlító zenefolklórnak kell lépnie. Ennél az összehasonlító kutatásnál, akár csak édestestvérénél, az összehasonlító nyelvtudománynál, sokszor meglepőbbnél meglepőbb jelenségek tárulnak elénk. Csak két példát akarok idézni. 1912-ben a máramarosi románoknál egy bizonyos, keleties színezetű, erősen cifrázott és improvizálásszerűen előadott dallamfajtát fedeztem fel: 1913-ban Közép-Algériának egy Szahara menti falujában ehhez hasonló dallamstílust

találtam; bár első hallásra feltűnt a hasonlóság, mégsem mertem benne mászt látni, mint véletlen egyezést. Ki gondolhatta volna, hogy a két terület közt levő több mint 2000 km-nyi távolság áthidalható volna okozati összefüggéssel! Később aztán – egymás után – kiderült, hogy ugyanez a dallamfajta Ukrajnában, Irakban, Perzsiában és a régi Romániában is közismert. Ekkorra már nyilvánvaló volt, hogy véletlen egyezésről szó sem lehet: ez a kétségtelenül perzsa-arab eredetű dallamstílus egyelőre megállapíthatatlan úton-módon (hiszen még nem tudjuk, megvan-e, vagy megvolt-e az ozmanli-törököknél, bolgároknál) egészen Ukrajnáig hatolt föl.

Első tennivalónk a gyűjtési munkára való felkészülés, mégpedig azzal, hogy nagyjából áttanulmányozzuk a már összegyűjtött anyagot.

A másik példa számunkra még érdekesebb. Már jó 25 éve tudjuk, hogy a legrégebb magyar népi dallamok legfőbb sajátossága egy bizonyos pentaton rendszer és egy bizonyos ún. „ereszkedő” dallamszerkezet. Bár az akkor ismert kínai zene pentaton rendszere nem egészen egyezett a miénkkel, dallamszerkezete meg éppenséggel elütő volt, mégis – már akkor – valamilyen

ázsiai zenekultúra nyomait sejtettük a mi pentatóniánkban. És íme, a nemrég megismert Volga-menti cseremiszdallamok jórésze akkori sejtésünket igazolja; ugyanazt a pentaton rendszert, ugyanazt az ereszkedő dallamszerkezetet, sőt még magyar dallamok változatait is találjuk bennük.

Hogyan és mivel magyarázhatók ezek az egyezések? Milyen úton-módon maradhatott fenn sok-sok évszázadon át egymástól több ezer km-nyire szétbott népeknél egy és ugyanaz a zenekultúra? Ezekkel a kérdésekkel a népdalkutatás legizgatóbb fejezetéhez érkeztünk el, ahhoz a fejezethez, amelyet „oknyomozó zenefolklór”-nak neveznek.

Ez a legizgatóbb fejezet egyúttal a legelszomorítóbb is. Mert mire van elsősorban szükségünk, hogy okokat kinyomozhassunk, összefüggéseket kibogozhassunk? Adatokra, adatokra és megint csak adatokra százezerszámmal! Viszont mit tapasztalunk? Azt, hogy alig van egynéhány ország, amelyben rendszeres tudományos kutatás folyik; azt, hogy népzenei kiadványok csak a legnagyobb nehézség árán látnak napvilágot; azt, hogy fontos területek, mint pl. Görögország, Törökország, egész Közép-Ázsia népzenei szempontból úgyszólván teljesen ismeretlenek. Ha valahol, akkor ezen a téren volna a legégetőbb szükség a nemzetek egymást serkentő „szellemi együttműködésére”. De ez a máris hírhedtté vált „együttműködés” ezen a téren is, csakúgy mint minden egyéb téren, szinte teljesen csődöt mond. Szó esik róla ugyan sok, de a gyakorlatban

bizony alig-alig látjuk gyümölcsét ennek a sok beszédnek. Pedig mennyi kérdés vár feleletre a népzene-kutatásban! Egymástól messzire került népek ősrégi kulturális kapcsolatait lehetne és kellene kimutatni; települési, történelmi kérdésekre lehetne fényt vetni; szomszédnépek érintkezési formájára, lelkületük rokonságára, vagy ellentétes voltára lehetne rámutatni.

Ilyen kérdéseknek boncolgatása volna a népdalkutatás végső célja: ha ez a fiatal tudományág ezt a szinte már gyakorlatinak mondható célt lelkiismeretesen fogja szolgálni, méltán sorakozhatik majd idősebb társai mellé. Amellett pedig megmaradhat az a haszna is, amelyet a kutatások megindulásakor, mint egyedülit tekintettek: esztétikai örömet szerezhet mindazoknak, akikben még van érzék a – vadvirágok szépsége iránt. Talán mondanom sem kell, hogy még ezt a célt is jobban szolgálja tudományos igényeknek megfelelő hiteles közlésekkel, mint szép szabályosan nyesett, „javított” népzenei anyag kiadásával.

*

A következőkben arról szeretnék egyet-mást mondani, hogyan is gyűjtsünk népzeneit.

Első tennivalónk a gyűjtési munkára való felkészülés, mégpedig azzal, hogy nagyjából áttanulmányozzuk a már összegyűjtött anyagot. Erre azért van szükségünk, hogy lássuk az előbbi gyűjtések hézagait és hogy saját munkánkat ezekhez igazítsuk. Pl. ha azt látjuk, hogy az előbbi gyűjtők anyagában bizonyos fajta dalok alig vannak, vagy egyáltalán nincsenek, akkor ezeket a fajtákat különösebb igyekezettel fogjuk majd kutatni. Ha azt látjuk, hogy bizonyos területekről még nem gyűjtöttek, akkor inkább ezeket a területeket fogjuk felkeresni. Viszont evvel teljesen ellenkező irányú útbaigazítást is meríthetünk a már meglévő gyűjtésekből: ha a bennünk levő és egy bizonyos területről származó bő anyag arra vall, hogy azon a területen még nagyon sok ismeretlen dallam lappanghat, akkor természetesen ezt a gazdagnak és még ki nem mentettnek látszó területet nem fogjuk elkerülni. Hasznos a már összegyűjtött anyagnak minél alaposabb ismerete azért is, hogy a fontosabb variáncsoportokat jól megismerjük; így aztán saját gyűjtőterületünkön tervszerűen nyomozhatunk ki esetleg ott is meglévő variánsokat. A gyűjtőterület megválasztásánál még történeti, néprajzi és egyéb okok is irányadók. Több eredménnyel

Faragott utcaajtó Zsobokon. Benkő Levente felvétele, 2018 július

Szervátiusz Jenő: Cantata profana (részlet, forrás: Erdély Művészetéért Alapítvány – VármegyeE-Galéria honlapja)

kecsegtetnek olyan falvak, amelyek kevesebb az idegen hatás, kevesebb a városi befolyás. (...)

Legjobb a minél régebben települt falvak, ahol a falusi élet századokon át a falu íratlan törvényei szerint folyt és folyik. (...)

Hogy lehetőleg csakis helyszínen, vagyis magukban a falvakban gyűjtünk, azt külön kell hangsúlyoznom. Nem nagyon ajánlatos idegenbe vetődött falusiaktól, pl. fővárosba került cselédektől, házalóktól, hadifoglyoktól gyűjtenünk. Otthonuktól elszakadt emberek annyira kieshetnek otthonuk zenei közösségéből, hogy még előadásuk is megváltozik. De ha nem is változott volna meg és jó dalokat jó előadásban kaphatunk is tőlük, egy nagy hiány mégis csak meglesz ilyen gyűjtéseknél: hiányozni fog a kölcsönös reakció az énekes és falubeli társai közt; hiányozni fog a gyűjtésnek az az elvensége, ami csakis akkor alakulhat ki, ha sok falubeli jelenlétében történik a gyűjtés. Mert ilyenkor az egyik ember produkciójára reagálnak a többiek, helyreigazítólag, emlékezetet felfrissítőleg; egyiknek a szaváról a másiknak más, esetleg igen fontos kiegészítő szó, illetve dal jut eszébe. Arról nem is szólva, hogy a dalok valóságos életét, funkcióját csakis közösségben figyelhetjük meg.

Mindezek a megszorítások persze nem föltétlenül tiltók. Nem jelentik azt, hogy (...) városba került egyes emberektől világért se gyűjtsünk. Mindössze azt jelentik, hogy a jobbat ne szalasszuk el a kevésbé jó kedvéért, és hogy a nem egészen kifogástalan helyről került anyagot nagyobb kritikával, gyanakvással fogadjuk.

A mai népzene kutatás már mellőzhetetlen föltételnek tekint a fonográffal vagy gramofonnal való gyűjtést. Tudományos

szempontból tulajdonképpen csak az igazán hiteles anyag, amiről fölvétel is készült. Legyen bármilyen ügyes is a lejegyző, bizonyos apróbb finomságokat (futólagosan elsuhanó hangokat, csúszásokat, az értékviszonyokat legapróbb részletekig menve) nem jegyezhet le egészen pontosan, már csak azért sem, mert ezek az apróságok előadásról előadásra változnak; akárhányszor ismételtetjük is el a dallamot: ha a főhangok nem is, de ezek a kisebb díszítőelemek minden alkalommal mások lesznek. Tehát legjobb esetben csupán annyira-amennyire jó átlagföljegyzést érhetünk el, de amely végeredményben olyan formában mutatja a dallamot, amilyenben tulajdonképpen sohasem volt meg. És van valami, amit egyáltalában nem lehet lejegyezni, mert nincs erre a célra jelrendszerünk: és ez a valami a népi ének hangadása, a hangszín. Ezt legfeljebb magyarázni lehetne körülményesen, de az ilyen magyarázatnak sok haszna nincs, mert ennek nyomán senki a hangszínt elképzelni úgysem tudná. Ezért oly fontos a fonográffal való gyűjtés!

A kellő előkészületek után következik a helyszínenre való kivonulás. A kivonulás időpontja sem közömbös dolog: ajánlatos olyankor menni gyűjtőútra, amikor a falubeliek leginkább érnek rá: ha valamilyen szokással kapcsolatos zenélést a népszokással együtt akarunk megfigyelni, akkor persze az illető népszokás dátuma az irányadó.

A következő kérdés ez: mit gyűjtsünk?

Az ideális általános követelmény szerint mindent össze kell gyűjteni, ami a népzene fogalma alá esik, vagyis minden területen valamennyi dallamot, amelyről föltehető, hogy bizonyos ideig külső kényszer nélkül el volt terjedve a falusiak közt. Tehát: ne gyűjtsünk

olyan dallamot, amit csak egyetlen egy falubeli tud, ha kiderül, vagy föltehető, hogy azt valahonnan idegenből, elsősorban városból hordta haza. Természetesen nem fogunk iskolában vagy rádióból tanult dalokat gyűjteni, mert az ilyeneket külső beavatkozás ojtotta a falu népébe. Minden egyebet minden egyes faluban – elvben legalább is – össze kell gyűjteni. Ez a követelmény azonban pénz, idő és munkaerő hiányában gyakorlatilag kivihetetlen. Sok esetben meg nem is szükséges. Pl. száz meg száz közismert dallamot tudnak még jelenleg is falvainkban mindenütt. Eddigi följegyzéseink arra mutatnak, hogy az egész magyarlakta területen nagyjából egyformán közismertek ezek a dallamok. Ezt az elfogadhatónak látszó megállapítást további följegyzésekkel, és időpazarlással megerősíteni káros dolog volna, mert ezzel más, fontosabb adatok megszerzésének lehetőségét szalasztjuk el. Ha azonban történetesen egy ilyen, egészen az elcsépeltségig közismert dallamnak olyan változata bukkanna fel, amelyben valami érdekes, eddig ismeretlen fordulat van, akkor természetesen ezt már gyűjtendő anyagnak kell minősíteni.

Már az első útbaigazítás is azt mutatja, hogy bizonyos megválogatással kell dolgoznunk. A további megválogatás arra irányulna, hogy elsősorban olyan anyagot gyűjtsünk, amely legjellemzőbb bizonyos ismert, vagy feltételezett régies állapotra. És pedig vonatkozik ez nemcsak a dallamokra egymagukra, hanem előadásukra is. Ez a megválogatás már nehezebb feladatot ró a gyűjtőre (...). A régies állapotnak mi a legfőbb ismertetője a népzeneben? Elsősorban az, ha a falu zenéje minden egyes ágazatában határozott célt szolgál, a falu íratlan törvényei szerint. Régebben nem

azért muzsikáltak és énekeltek falvakban, mert véletlenül kedvük szotytyant hozzá, hanem mert a szokás, illetve a hagyomány, ez a falus-életet szabályozó hatalmas törvény így parancsolta. Ez némileg mintha ellentmondana az annyiszor hangoztatott ösztönszerűség kellékének, de csak látószólag: a falubeliek ösztönszerűleg vetik magukat alá a hagyományok parancsainak, kikerülhetetlen szükségéből. Hogy Karácsony ünnepét regőléssel kellett megülni, hogy lakodalmat csakis bizonyos szertartásokkal volt szabad megtartani, hogy aratáskor aratóénekeket kellett és csakis ezeket illet énekelni, azt nyilván éppolyan természetesnek és szükségszerűnek tekintették, mint minden más, föltétlenül szükséges életmegnyilvánulást. Viszont regős-, vagy lakodalmas-, vagy aratóéneket máskor, mint karácsonykor, illetve lakodalmakkal, vagy aratással kapcsolatban, csupán nótázási kedvből énekelni teljesen nem illő lehetetlenségnek érezhették. Nálunk a tudományos gyűjtés megindulásakor, ennek a századnak elején, máris elkéstünk ilyen ősállapotok megfigyelésétől: valószínű, hogy már jóval előbb kipusztult a magyar terület legnagyobb részében a falusi életnek ilyen szigorúan szertartásos megkötöttsége.

Mi 25–30 évvel ezelőtt már csak szórányosan találtunk egy-egy ilyen szertartáshoz kötött dallamot, többet belőlük inkább csak a nyelvhatármenti eldugottabb ősi falvakban (vagy pl. regős énekeket Dunántúlon). De a Nagyalföldön nyomuk sem maradt meg.

Mi maradt tehát mégis fenn a régi időkből? Fennmaradtak azok a dalok, amelyeket én azelőtt „alkalomhoz nem kötött”-nek neveztem. Egyre valószínűbb, hogy ezek is alkalomhoz, pl. fonóházi együttléthez, kalákához vagy más, most már ki sem kutatható alkalmakhoz voltak kötve: fennmaradt többé-kevésbé régi táncdalainknak és játékdalainknak egy része is. És végezetül fennmaradtak az úgynevezett újabb dallamaink, hiszen ezek még csak nem is olyan régen alakultak ki. Tehát a mai gyűjtő csak ezekre a most felsorolt fajtákra irányíthatja figyelmét. Nagy nehézséget okoz az, hogy a található anyagnak majdnem 90%-át a most említett újabb dallamok adják. Már pedig ebből a fajtából sok ezerszámra van följegyzésünk és fölvételünk. Nagyon is jól ismerjük már ezeket: tehát a gyűjtőnek a 10%-nyi egyéb dallamra kellene irányítania főfigyelmét. Csakhogy éppen ezeket a legnehezebb megkapni, hiszen már úgyszólván csakis öregek tudnak belőlük valamiképp. Nehéz is eleinte megértetni ezekkel az öregekkel, mit is akarunk tulajdonképpen tőlük. Mert ha régi nótákat kérünk, akkor „Ezt a kerek erdőt járom én” meg hasonlókkal hozakodnak elő, sőt az úgynevezett új dallamokkal is, hiszen utóbbiak már az ő gyermekkorukban is divatban voltak, tehát szerintük „nagyon régiek”. Legjobb, ha elénekelünk nekik egynéhány igazán régi dallamot, ezzel lehet legjobban rávezetni őket a dolog lényegére. Ha egyebet nem, esetleg értékes változatokat kaphatunk így; hiszen teljesen ismeretlen dallamok vagy éppen séggel ismeretlen típusok felfedezésére

egyáltalán nincs, vagy vajmi kevés a rémny. Viszont vannak eddigi gyűjteményünkben, még hozzá elég szép számban „unikum” dallamok, vagyis csak egyetlen példányban levők, vagy pedig csupán 2–3 variánsal képviselt variáns-csoportok. Ezekhez variánsokat felkutatni nagyon fontos és hasznos volna.

*

Hogy azután az énekeseknek bizalmát, főleg az öregekét hogyan lehet megnyerni, arra vonatkozólag bajosan lehet pontokba szedett tanácsokat adni. Egy bizonyos – és erről azt hiszem minden munkára induló gyűjtő úgyis meg van győződve – hogy parancsszóval nem érhetünk el semmit (...)

Az öregek néha olyan bánásmódot tesznek szükségessé, hogy a „tömegben” gyűjtésről le kell mondanunk. Ilyenkor jobb vele csak kettesben lenni.

Az öregek néha olyan bánásmódot tesznek szükségessé, hogy a „tömegben” gyűjtésről le kell mondanunk. És pedig akkor, ha látjuk, hogy a médium nagyon is röstelkedő. Ilyenkor jobb vele csak kettesben lenni.

A nótázási kedv élénkítését annak idején a fonográf nagyon elősegítette: főleg azzal, hogy a felvételt azonnal le lehetett rajta játszani. A felvétel megszólalása rendszeren igen nagy örömet váltott ki; serkentette az énekeseket az is, ha időnként valamelyik nóta után valami tréfás mondást csempészhettek a fonográfba. A tréfás mutatványozónak rohamosan híre ment az egész faluban és lassanként úgy megtelt a parasztszoba, hogy lélegzeni is alig lehetett. Ilyenkor rendszeren bővebb volt az aratás, mert a néző akárhányra törte a fejét, mivel hozakodhatna elő, hogy ő is beleénekelhessen a gépbe és viszonthallhassa a hangját.

Általában asszonyok többet tudnak és megbízhatóbban is énekelnek, mint a férfiak. Ezért ha úgynevezett „nótafákat” keresünk, inkább asszony legyen az a nótafa. Mert a férfi nótafával gyakran rosszul járunk: mindenholnán felszedett dalokkal áll elő, olyanokkal, amelyeknek a faluhoz semmi közük sincs.

De akármilyen ügyes legyen is a gyűjtő, sokszor bizony mégis csak a véletlen

Helyreállítás alatt álló porta és faragott kapu Zsobokon. Benkő Levente felvétele, 2018 júliusa

szerencsétől függ – akárcsak a vadászatznál –, kerül-e alkalmas zsákmány a fonográftölcsér elé, vagy sem. Hiszen annyira pusztulóban vannak már nálunk értékesebb régi dalaink!

*

Néha a dallam jó, de az előadás nem az: mesterkélt. Mivelhog nemcsak a dallamoknak, hanem az előadásnak megválasztásánál is rekonstruáló múltbanézés az irányadó, ilyen alkalmatlan módon előadót lehetőleg mellőzzünk. Már évtizedek óta divatos lett, elsősorban férfiaknál, legényeknél, bizonyos hányaveti, hetyke, a táncszerű ritmust érzelmesen összevissza nyújtó előadás, ami meggyőződésem szerint a városi cigányzenélésnek sajnálatos befolyása. Tudományos szempontból ugyanilyen elváltozott előadásmódot tanulmányoznunk kell, ha még oly selejtesnek érezzük is esztétikailag. De mert ezt az elváltozott előadásmódot régebbi és újabb felvételek alapján már úgyis untig ismerjük, ajánlatos ilyen előadóktól lehetőség szerint nem gyűjteni.

Eddig csupán a daloknak, mint különálló objektumoknak gyűjtéséről volt szó. Azonban ez nem elég. Mert ez olyan gyűjtés volna, mintha a bogarász vagy a lepkegyűjtő megelégednék a bogár- és lepkefajták összeszedésével és kikészítésével. De ha ezzel megelégszik, akkor gyűjteménye csak holt, az élettől elragadott anyag volna, amelyre még az elmúlt élet körülményeinek leírása sem vet semmi fényt sem. Ezért az igazi természettudós nemcsak állatokat gyűjt és preparál, hanem az állatok életének minden legrejtettebb mozzanatát is, amennyire csak lehetséges, tanulmányozza és leírja. Igaz ugyan, hogy a legtüzesebb leírás sem fogja a holtat elevelné varázsolni, de legalább valamiképp belément az élet ízéből és szagából a holt gyűjteménybe. Ugyanilyen okok parancsolják a népzene gyűjtőjének, hogy az egyes dallamok való életének körülményeit töviről hegyére kutassa.

Legelőször is az egyes énekesekről kell néhány életrajzi adatot felvenni: hány éves, mi a foglalkozása, mekkora az iskolai tanultsága, járt-e egyebütt, ha igen, hol és mennyit. Férfinál, hogy volt-e katona, hol és meddig; esetleg az énekes gazdasági helyzetével kapcsolatban meg kell tudni, tehetősebb-e vagy ágról szakadt szegény; a falubeliek milyen énekesnek mondják; néhány jellemző megjegyzés énekmondó készségére és tudására vonatkozólag. Azután a dal és az énekes viszonyáról kell néhány adat: mikor, hol, kitől tanulta a dalt? Kívüle tudják-e mások is,

Utcaajtó faragott mintázata Zsobokon (részlet). Benkő Levente felvétele, 2018 júliusa

kevesen-e, sokan-e, vagy minden falujabeli? Melyik dalt szereti legjobban, legkevésbé és miért? Végül leírás kell a dal szerepéről a falu életében; Mikor szokták, mikor kell, miért kell énekelni, milyen népszokással, esetleg játékkal kapcsolatban (ezzel együtt jár a népszokás, illetve játék le-pergésének pontos leírása); ha tánczenéről van szó, fontos a tánc nevének, a táncmozdulatoknak lehetőleg pontos lejegyzése, mikor és kik szokták táncolni, ki szolgáltatta a muzsikát, tánc közben a muzsikával együtt énekl-e a dallamot és kik? Csak a táncolók, vagy a nézők, vagy valamennyien-e?

**Akármilyen ügyes legyen
is a gyűjtő, sokszor
bizony mégis csak
a véletlen szerencsétől
függ – akárcsak
a vadászatznál –, kerül-e
alkalmas zsákmány
a fonográftölcsér elé,
vagy sem.**

Ha a muzsikás muzsikája arra érdekesnek mutatkozik, szintén a gyűjtésbe kell foglalni. Ebben az esetben, ha falusi hangszert (dudát, furulyát, citerát stb.) használ, a hangszernek pontos, mérési adatokkal is ellátott leírására van

szükségünk; ezenkívül meg kell szerezni a hangszernek és minden részecskéinek terminológiáját. Egyébként az általános zenei terminológiára is ki kell terjeszteni figyelmünket: minek mondják a dalt, a dal éneklését, zenélését, stb. Mert ez vidékenként változik.

Mindebből láthatják, hogy a népdalgyűjtőknek ugyancsak sok a tennivalója. Sokszor szinte túl sok is, annyira, hogy az elé a dilemma elé kerül, vajon kevesebb számú, de minden hozzátartozó megjegyzéssel ellátott dallamot gyűjtsön-e, és ennek kedvéért egy csomó dallamot elszalasszon, vagy pedig több dallamot szedjen össze, de egy részüknél hanyagolja el a megjegyzéseket egy részét. Hogy melyik megoldást válassza a gyűjtő, azt mindig a körülmények döntenek el.

Rendszeres gyűjtésnek világszerte legnagyobb akadálya anyagi. Főleg fonográfra és fonográfhengerekre nincs sehol soha elegendő pénz. Így pl. az egyébként nagyon serény bolgár gyűjtők, akik eddig már több mint tízezer dallamot gyűjtöttek és részben ki is adták, még egyetlenegy fonográf-felvétele sem végezhettek; nincs rá pénzük. Nem vagyok matematikus, sem közgazdász, de talán nem tévedek, ha azt állítom: ha csak azt a pénzt fordítanák népdalkutatásra, amit az egész világon egy esztendőben háborús készülődésekre fordítanak, akkor ezen a pénzen az egész világ népzenejét nagyjából föl lehetne gyűjteni.

(Művelődés, 1970. szeptember, XXIII. évfolyam, 9. szám, 41–45. oldal)

Péter Éva |

Dr. Angi István professzor úr köszöntése

A cél, ami összehozott bennünket, a tisztelés szándéka. Tisztelegni akarunk Angi István professzor úr (képünkön) 85. születésnapján, méltatni akarjuk eddigi tudományos életpályája gazdag eredményeit mi, akik diákjai voltunk, valamint a kolozsvári Református Tanárképző karon dolgozó kollégák, akik néhány évig abban a kiváltságos helyzetben voltunk, hogy tanártársai is lehettünk a professzor úrnak, mindannyiunk István bácsijának.

A tudományos életpályája Kézdivásárhelyen indult, majd a kolozsvári Gheorghe Dima Zenekonzervatóriumban folytatódott, ahol később tanárként helyezkedett el. Három évig tartó moszkvai tanulmányai nyomán, a *Zene és affektivitás* című értekezésével 1965-ben filozófiai doktorátust szerzett.

Ebben a periódusban indult zenepublicisztikai munkássága. Esztétikatörténeti cikksorozata jelent meg az *Utunkban*, tanulmányokat közölt a *Korunk*, a *Hét* számaiban, valamint a *Bartók-dolgozatok*, *Zenatudományi írások* és *A filozófia műhelyében* című gyűjteményes kötetekben. Nemzetközi konferenciák szakelőadjaként ismertté vált itthon és határokon túl.

A zeneesztétikát a hazai magyar zeneírásban mai napig elsősorban Angi István munkái képviselik. Önálló kötetek: *Zene és esztétika* (1975), *Az esztétikum zeneisége* (2001), *A zenei szépség modelljei* (2003), *Zeneesztétikai előadások I, II.* (2003, 2005), *Értéktől jelentésig* (2004), *A harmónia marad* (2013).

Az említett művek írott bizonyítékok, amelyek évtizedek múlva is fennmaradnak a professzor úr szakmai nagyságát. De amit mi, diákok útravalóul kaptunk kedves tanárunktól, az a szívünkben marad, beépült tudásunkba, személyiségünkbe. Felejthetetlen élményt jelentettek azok az esztétikaórák, amelyeken finoman ötvöződött irodalom, képzőművészet, zene. Ma is szívesen beülnék a diákok padjába, hogy önfeledten hallgassam az esztétikai kategóriákról szóló

magyarázatot, a sok-sok zenei példát, a tiszta, szép, magyar beszédet, amelyben huncutul meg-megcsillant a humor finom kis szála. Szerencsések vagyunk, hogy tudásának, emberszeretetének, művészetek iránti alázatának, szorgos munkájának gyümölcseit folyamatosan élvezhetjük.

Különös köszönettel tartozunk a tanár úrnak a Református Tanárképző Kar keretében működő zene szak elindításának 15. évfordulóján, hogy annak idején, amikor az első lépéseket kellett megtennünk az új szak megszervezése érdekében, tanácsaival, meglátásaival, emberi kapcsolataival segítette a munkánkat. Óvó, örökös szeméit magunkon érezhettük, biztos támogatását minden alkalommal megtapasztalhattuk. Tudom, hogy ha ma este, egy fáradtságos nap után újra kérdéssel, kéréssel fordulnék István bácsihoz, meghívna kedves családjá otthonába, finom tea és sütemény mellett időt szakítana arra, hogy útba igazítson. Ezt tette minden alkalommal.

A tanár úr alkotó élete eddig folyamatos tevékenységben telt. Minden bizonynyal így is fog folytatódni, még számos esztendőig. Isten gazdag áldását kérjük életére, családjára. Legyen egészsége, ereje, humora, jókedve, hogy a következő tanárnemzedékek is tanulhassanak tőle.

(Elhangzott Kolozsváron a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző Karán, 2018. október 19-én)

Különös köszönettel
tartozunk a tanár úrnak
a Református Tanárképző
Kar keretében működő
zene szak elindításának 15.
évfordulóján.

Sümege György |

Adalékok az erdélyi 1943-as magyar képzőművészethez

Nemcsak a könyveknek,
hanem a fontos
leveleknek is megvan
a történetük. Az itt
következőnek ráadásul
egészen sajátosan a
történelem (egyesületi és
köztörténeti) szabta meg
az egyedi históriáját.

Nemcsak a könyveknek, hanem a fontos leveleknek is megvan a történetük. Az itt következőnek ráadásul egészen sajátosan a történelem (egyesületi és köztörténeti) szabta meg az egyedi históriáját. Fennmaradását pedig a másodlagos fölhasználó rácsodálkozásának köszönheti. Kosztándi Jenő (1930–2017) festőművész-hallgató a kolozsvári Múcsarnok épületében – amelyet a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola használt – jutott a levél másolatához. A hogyanról ő maga tudósít évtizedekkel későbbi levelében: „Én diákja voltam a Ion Andreescu főiskola festészeti szakának, nem sokkal a háború után, 1952 körül. Akkorjában a papír nem korlátlanul állt rendelkezésünkre. A mindennapi krokizás egyik gondja volt ez. A Múcsarnok takarítónője segített. A kiselejtezett papírhalmazt nekünk adta, mondván, hogy az egyik fele tiszta, és lehet rá rajzolni. Ebből a kidobott tömegeből kaptam én

is. Egy részét még akkor fölhasználtam, jegyzetelésre is, az akkori tanügyi program szerint. A hátoldalán látható szöveg ennek példája. Akkor nem figyeltem rá, mire írok valójában. Most már tudom. Már elég idős vagyok (84 éves), papírjaimat rendezgetve idén, 2013 júniusában ez a kis csomag újból a kezembe akadt. Most már alaposan átvizsgálva döbbenem rá, milyen fontos dokumentum birtokában vagyok.”¹

Kosztándi Jenő a takarítónőtől másodlagos fölhasználásra kapott papírokat használta, ám a köztük lévő Kószolnay-levélmásolat hátoldala üresen maradt. Több mint hat évtized eltelt a főiskolás évei óta, amikor egyáltalán fölfedezte, nyilvánvalóvá vált előtte a kapott papír dokumentumértéke. A 2013-ban keletkezett s a „Széchényi Könyvtár Levéltárának” címzett levelében utal arra is, hogy „nemrég dr. Angi István, a kolozsvári konzervatórium

Abodi Nagy Béla: A jövő fénye (forrás: Abodi Nagy Béla hivatalos Facebook-oldal)

A Barabás Miklós Céh tagjai 1943-ban

esztétája javasolta számomra, hogy hova fordulhatok a megtalált, igen fontos dokumentum ügyében”. Én kerestem az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában, Levelestárában, de nem találták. Vagy nem ért célba, vagy más-hová került.

A levél eredeti példányát Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszternek küldhették el, ám sem a Magyar Nemzeti Levéltárban, sem a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, sem pedig az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács, Tasnádi Nagy András elnök irathagyatékában nem található.² Pillanatnyilag tehát kizárólag a Kosztándi Jenő által megőrzött másolat áll rendelkezésre.

„A problémák látásában és láttatásában, a megoldandó kérdések fölvázolásában a Barabás Miklós Céh elnökének, Kós Károlynak meghatározó a tevékenysége.”

A Barabás Miklós Céh elnöke, Kós Károly és ügyvezető alelnöke, Szolnay Sándor festőművész által aláírt kilencoldalas gépirat az erdélyi magyar képzőművészet meghatározó egyesületének legfontosabb problémáit meglehetősen részletezettséggel vázolja föl. A képzőművészek létállapotáról, legfontosabb egzisztenciális és művészeti gondjairól

foglal állást hiteles képet rajzolva. A másolaton a Barabás Miklós Céh pecsétnyomata a két aláírás között elfedi ugyan a dátum napját, de az bizonyosan 1943. november 16. utáni lehet. Ugyanis az 1943. március 27-én átadott kolozsvári Múcsarnokban³ a Barabás Miklós Céh bemutatkozó (és azon a helyszínen egyúttal utolsó) kiállítását 1943. november 16-án nyitották meg, s a tárlatnyitás előtt megtartott egyesületi közgyűlésen (e nemben ez is az utolsó volt) elhangzottak legfontosabbjainak foglalta e levél.

Az első világháború befejezése s a trianoni békeszerződés végrehajtása után a kisebbségbe, nemzetiségi létbe jutott magyar képzőművészek összefogását elsőként eredményesen a helikoni íróközösség vállalta.⁴ Ennek a marosvécsi találkozókon a legfőbb mozgatója két író-képzőművész volt, Kós Károly⁵ és Bánffy Miklós. A korábban megszervezett Erdélyi Szépművészeti Céh és az Erdélyi Helikon folyóirat (ezek hátszorgója volt a marosvécsi írótalálkozó) intézményesen is melléjük állt. Könyveik tervezése, illusztrálása, műveiknek a folyóiratban való publikálása, kiállításuk megszervezése (1930) szolgáltatott biztos alapot a Barabás Miklós Céh létrehozásához. A kezdeti lendület azonban megtorpant⁶, majd csak 1940 és 1944 között, az új történelmi periódusban, Észak-Erdély Magyarországhoz történő visszakerülésekor kapott új erőre. Ekkor zajlott a Barabás Miklós Céh dinamikusabb, fontos kiállításokat, új tagok fölvételét (köztük a fiatal generáció fontos alkotóit), egyáltalán: a képzőművészeti kultúra terjesztését, gazdagítását

is célul tűző tevékenysége. Az új történelmi keretek között, az 1940 szeptemberétől kezdődő periódusában, az új magyar időben, azt gondolhatnánk, hogy szélesebb és tartalmasabb lehetőségek skáláján mozoghatott és egzisztálhatott a most már létszámában és vállalt feladataiban is megerősödött korporáció. Ám még az Osztrák–Magyar Monarchia időszakából örökölt évtizedes hátrányokat és intézményi hiányokat (művészeti felsőoktatás, művészettörténet egyetemi oktatása, galériák, művészeti múzeumok, köz- és magánmecenatúra, műgyűjtők hiánya vagy minimális megléte) kellett volna leküzdeniük. A problémák látásában és láttatásában, a megoldandó kérdések fölvázolásában a Barabás Miklós Céh elnökének, Kós Károlynak meghatározó a tevékenysége.⁷

A helikoni gondoskodásból kilépő, önálló egyesülettel alakulásukat deklaráló közgyűlésen Kós Károly elnök értékelte a cég első periódusát is: „Egykori kisebbségi helyzetben, sorsunk parancsára, immár több mint évtizede alakítottuk meg a Barabás Miklós Céhet, az erdélyi magyar képzőművészek szabad szervezetét abból a célból, hogy egyrészt az igazi értéket termelő művészetet, közös érdekeik munkálására, egy közösségbe szervezzük, másrészt művészetben tájékozatlan közönségünknek és sajtónknak, Erdély művészeinek ez a természetes kiválasztódása már önmagában helyes tájékozódást adjon. A minden anyagi és jórészben erkölcsi támogatást is nélkülöző Barabás Miklós Céh ezt a kitűzött célját kisebbségi sorsunk folyamán aránylag jól munkálta.” Az egyesületének új lendületet, nagyobb tennivalókat adni akaró elnök, ha az egyesületi múlt értékelésében elnézőbb is, de a jelent, a tennivalókat élesen, bármilyen udvariaskodó körülírást mellőzve írja le: „Észak-Erdélynek Magyarországgal való egyesülése óta azonban a helyzet gyökeresen megváltozott, mert míg a múltban erdélyi társadalmunk kisebbségi feladatai egyikének vállalta volt az erdélyi képzőművészeti munka támogatását, illetve munkásainak munkája és kényere biztosítását, viszont az új helyzetben mint társadalmi kötelességet nem tartja ezt többé a maga feladatának, hanem elvégzését az államra és annak illetékes szerveire hárította vissza. S a való helyzet az, hogy azok a hatóságok, melyek az erdélyi képzőművészeti munkának ma köteles gondviselői, nem ismerik képzőművészetünk helyzetét és viszonyait, és erdélyi művészeinknek ma senki számon tartó, helyesen értékelő gazdája nincsen.”

Mindez – Kós szerint – az alábbiaknak is következménye: „A visszacsatolt Erdélyben ma elég nagy arányú középiparkezeléssel kapcsolatos képzőművészeti és iparművészeti ipar folyik, rengeteg arckép festődik, szobrászmunka, díszítő- és iparművészeti munka, sőt freskó is készül hatóságok, közületek, vállalatok, társaságok rendelkezésére. De míg ezekből a munkákból éppen értékes, megbecsült erdélyi művészeinknek morzsák is alig jutnak, előttünk ismeretlen építésszek, festők, szobrászok, iparművészek és művészeknek sohasem tartott szürke mesteremberek, sőt ismert üzletes kontárok is tervezik, alakítják, díszítik új vagy újjá alakított középületeinket, festik és faragják nagyjaink arcképeit, s örökítik meg a mi erdélyi múltunk emlékeit hatalmas falfelületeken, és rendezik meg hangos sajtóreklámmal és a hatóságok támogatásával szörnyű kiállításait. S a mi erdélyi földünk-ből kisarjadt, itt fejlődött, itt élő művészeink legjava ma erdélyi hazájában komoly megbízás nélkül vagy teljesen munka nélkül elkeseredve állapítja meg a zsoltárával, hogy »Öröködbe, Uram, pogányok jöttek...«⁷. S mindezek alapján az elnök kijelenti, hogy „ez a komoly és válságos helyzet figyelmeztet immár parancsolóan arra, hogy a magunk számára megeremtsük azt a törvényes szervezeti formát, melyben a közösség erejével minden illetékestől követelni tudjuk és ki is verekedhessük nagyon is elfelejtett, sőt megtagadott jussunkat: hogy a magunk erdélyi hazájában a mi őseink és népünk földjén minket, Erdély hivatott és mindig hűségese művészfiait elsősorban és mindenki más előtt illet meg a munka és kenyér”⁸. Mindezen tennivalókra figyelmeztetés és cselekvésre sarkallás csupán a magyar hadsereg észak-erdélyi bevonulása (1940. szeptember 5–13.) után több mint egy évvel fogalmazódott meg. Vagyis várakozás és türelem jellemezte az új periódusban az erdélyi képzőművészeket, ám a berendezkedő magyar adminisztráció zömmel magyarországi alkotókat foglalkoztatott Erdélyben is, s így az ott élők számára csupán megbízásmorzsák, kis volumenű felkérések jutottak. A bemutatott helyzet megváltoztatása érdekében a frissen alakult képzőművészeti egyesület elnöke azt is bejelentette, hogy a „Barabás Miklós Céh vezetősége a legsürgősebb érintkezésbe lép a kultuszminisztériummal, a vármegyével és a várossal és minden olyan fórummal, amely a céhet céljai megvalósításához hozzásegíti”⁹. Megszülethettek az őket érintő ügyekben a jelzett hivataloknak eljuttatott beadványaik, de ezek

Szolnay Sándor: A kolozsvári Sétatér télen, 1945 (vázson, olaj)

máig nem kerültek nyilvánosságra.¹⁰ Bizonyosnak tűnik, hogy az említett potenciális segítők közül Kolozsvár városa s annak első embere, dr. Keledy Tibor polgármester¹¹ próbált a leginkább melléjük állni: többek között városképességi pályázatot hirdettek¹², hatékonyan támogatták a sétatéri Múcsarnok fölépülését.

... a plénumon újra és most már minden korábbinál élesebben felvetődtek mindazok a kérdések, amelyek nagy részét az elnök egyesületté alakulásukkor már kifejtett.

A Barabás Miklós Céh 1941-es törvényesítése, egyesületté alakulását megvalósító közgyűlése (1941. november 16.) után két évvel tartották a művész-szervezet rendkívüli, kolozsvári közgyűlését (1943. november 14.). Ezen a plénumon újra és most már minden korábbinál élesebben, egyfajta jogos türelmetlenséggel felvetődtek mindazok a kérdések, amelyek nagy részét az elnök egyesületté alakulásukkor már kifejtett. Ha mérlegre tesszük a Barabás Miklós Céh történetének ezen legaktívabb, kétéves periódusát, fontos eredményeket is rögzíthetünk: kiállításai (katalógussal) megszervezése Erdély városaiban, a fiatal generáció tehetséges tagjainak egyesületbe emelése, pártolása, a tagság bővítése, közönség- és sajtókapcsolataik erősítése, nagyobb magyarországi

érdeklődés megnyilvánulása az egyesület egésze¹³ és az egyes alkotók művei iránt is (kiállítások, publikációk, vásárlások¹⁴ stb.). Ám bizonyos jelenségek fölerősödése (Magyarországról színvonalatlan művek érkezése, hamisítások stb.) és az 1941-ben (s gyakran korábban) kifogásoltak alig orvoslása, sőt, egyes régi problémák elmélyülése újabb tennivalók kitzűzését, erősebb érdekérvényesítést követelt. Az 1943. november 14-i, a kolozsvári Múcsarnokban először bemutatkozó kiállításukhoz kapcsolódó közgyűlésen fölmerült – többek között – az igény arra, hogy a középiparkezelések építési költségeinek 2 százalékát művészi díszítésre fordítsák (Debreczeni László), szorgalmazták az egyházi megrendeléseket a tagjaiknak (Vásárhelyi Z. Emil, Varga Mátyás), Szervátiusz Jenő pedig leszögezte, hogy „az erdélyi közmunkákból az erdélyi művészek nem részesültek”¹⁵. Az ezen a közgyűlésen fölvetett és megvitatott problémákat, az erdélyi magyar képzőművészek egyesületbe tömörült tagjainak megélhetését alapvetően javító intézkedések szükségességét az egyesület alapszabályzatát is megfogalmazó elnök foglalta írásba.¹⁶ Az utolsó közgyűlésükön elhatározták, hogy memorandummal fordulnak az Országos Művészeti Tanácshoz, annak elnökéhez, Tasnádi Nagy András¹⁷hoz. Az alább következő, a Barabás Miklós Céh képzőművésztagságát és általánosabban az erdélyi magyar képzőművészet feszítő kérdéseit tagláló beadványt a megszólítása szerint eljuttatták Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszternek is.¹⁸ A le-
vél részletesen föltárja s érzékletesen bemutatja mindazon kérdéseket, gondolatokat, tennivalókat, amelyek az erdélyi magyar képzőművészek egyetlen szervezetének tagságát foglalkoztatták 1943-ban, és kérdéseikre megoldásokat, elintézési metódusokat reméltek.

„Nagyméltóságú Miniszter Úr,
Kegyelmes Uram,

A Barabás Miklós Céh, erdélyi magyar képzőművészek egyesülete, tisztelettel az alábbi beadványunkkal, illetőleg kéréseinkkel fordulunk Nagyméltóságodhoz, kérve javaslatunk és kéréseink türelmes elolvasását, illetve meghallgatását, indokolásunk gondos mérlegelését, s végül indokolt kéréseink lehető teljesítését.

Céhünk mint az erdélyi magyar képzőművészek szabad munkaközössége másfél évtizeddel ezelőtt, tehát még a román uralom idején, abból a szükségességéből alakult meg, mely a

kisebbségi sorsban való magyar élet megtartásának elsőrendű, szinte kizárólagos feltételül szellemi kultúránk terén való szervezett közösségi munkát tette kötelességünké.

Minden külső kezdeményezés nélkül, és természetesen minden külső támogatás nélkül is, sőt, a román hatóságok állandó gyanakvásától kísérvé, igazi, hivatott művészeink és tehetségeink gondos megválasztásával szerveztük meg magunkat azzal a pontos célkitűzéssel, hogy egyrészt a képzőművészeti munkafolyamatosságot Erdélyben minél magasabb színvonalon életben tartsuk, sőt fejlesszük; magyar társadalmunk művészi nevelése által azt biztosítsuk; másrészt a lelkiismeretlen zugkereskedelem által reánk szabadított kontárság ellen szervezetten és az általunk felvilágosított és ellenőrzött sajtókritika segítségével a harcot eredményesen felvesszük; s végül a két együttható megértő támogatásával hivatott művészeink számára munkájuk biztosítását, termelésük értékelését és állandósítását, új művészgeneráció nevelését és munkába állítását nagyon szűkös viszonyaink között is lehetővé tegyük.

„Hogy ez milyen mértékben sikerült Céhünknek – mely máig is egyetlen képzőművészeti szervezete Erdélynek –, azt az eredmény bizonyította be.“

Hogy ez milyen mértékben sikerült Céhünknek – mely máig is egyetlen képzőművészeti szervezete Erdélynek –, azt az eredmény bizonyította be. Még a román uralom utolsó éveiben rendezett budapesti Céh-kiállításunkon bemutatott művészi teljesítményünket a fővárosi sajtó, a közönség és a kultuskormány illetékes ítélete olyan magyar értékteremtésnek állapította meg, mely korlátozott terjedelemben ugyan, de súlyban egyenértékű a szabad magyarországi művészi termeléssel, viszont sajátos szelleme, a magyar földben, tájban és a magyar lélekben mélyebben gyökerezése a magyar képzőművészet új színét, külön való gazdagodását igéri, sőt jelenti.

Hogy ezt az eredményt szinte a semmiből, csupán fanatikus hitünkkel, minden emberi és társadalmi igényünkről való lemondásunkkal és minden

Szolnay Sándor: Csendélet, 1946 (vászon, olaj)

erőnk és akaratunk állandó és makacs megfeszítésével érhattunk el, azt talán nem kell külön hangsúlyoznunk és bizonyítanunk. De cselekedtünk, mert sorsunk parancsára vállalt kötelességünknek tudtuk ezt, és kitarottunk abban a reményességünkben, hogy vége lesz egyszer ennek a megpróbáltatásunknak is, és akkor jobb, emberibb körülmények között, még nagyobb eredménnyel szolgálhatjuk szegény Erdélyünk magyar kultúrájának továbbépítését.

Reményünk első fele beteljesedett: a politikai megváltás most három esztendeje bekövetkezett: Erdély fele megint magyar föld lett. S azt hittük, azt kellett hinnünk, hogy a babilóniai szolgaság megalázó, embertelenül nehéz korának számunkra vége lett, s az erdélyi magyar képzőművész is részeseülni fog természetesen mindazokban a jogokban, melyeket a román uralom tőle megtagadott, megkapja a magyar kultuskormányzat részéről az őt arányosan illető részt a minden hivatott és dolgozó magyar képzőművész szellemi fejlődését és gazdagodását szolgáló támogatásból, illetékes lesz beleszólani mindazokba az intézkedésekbe, melyek Erdély képzőművészeti kultúráját illetik, és mindennél magától értetődőbben érvényesülni fog a természetes joga, hogy minden erdélyi művészi munkáalkalomban elsősorban erdélyi művész munkája fog igénybe vétetni.

Nagyméltóságú Miniszter Urunk, türelemmel és szó nélkül várakoztunk és reménykedtünk három esztendeig reményeink valóra válására. De ma már kötelességünk őszintén és kertelés nélkül megmondanunk, akármilyen kellemetlen is ez számunkra, hogy jogos

reményeinkben, bizonyosságnak tudott hittünkben mélységesen és keserűen csalódtunk.

Hogy ez a csalódásunk indokolt, annak bizonyossága az alább felsorolandó néhány tény is:

Céhünk, mint Erdély egyetlen képzőművészeti hivatásszervezete, számon tartja kötelességszerűen Erdély minden hivatásos és elhivatott művészt, számon tartja a maga területének utánpótlását szolgálni hivatott, művészi életpályára készülő fiatal generációt, számon tartja a leromlott, sőt huszonkét évig megrontott és megszegényedett Erdélyben most folyó művészi újjáépítés folyamatát. E számontartás tapasztalatai alapján állapította meg, hogy:

1.) Hivatott erdélyi magyar művész három év óta (s azelőtt huszonkét évig természetesen) alig kapott támogatást vagy ösztöndíjat, hogy külföldi, sőt bár belföldi tanulmányokkal, tanulással látását bővíthesse, szélesíthesse, tudását mélyíthesse.

2.) Egyetlen művészi pályára vágakozó tehetséges erdélyi fiatalemberünk nem kapott támogatást, anyagi segítséget, hogy a sajnosan Budapestre központosított valamelyik művészeti iskolában tanulhasson. Vagy ha igen, úgy a tekintetben Céhünkhöz nem fordult senki sem tájékoztatás vagy javaslattétel céljából. (Itt jegyezzük meg jellemzőképpen: Erdély képzőművészeinek fejlődését, a művészi látását és művészeti kultúrájának nevelését szolgáló egyetlen intézmény létesült három esztendő óta: a Kolozsvár város közönsége megértő áldozatkészségéből felépült városi múcsarnok, mely a helyzetet jellemzően egyben Erdély egyetlen képzőművészeti intézménye is mai napig.)

3.) Három év óta a kormányzat vagy közhatalóságok által Erdélyben létesített, állított vagy megrendelt jelentősebb, új művészi munkában nem részesült erdélyi képzőművész. És ha kivételképpen igen, akkor az nem lehetett hivatott, érett és elismert művész, tehát csak olyan, akit Céhünk számon nem tart. Egyetlen jelentősebb kivételről tudunk: a kolozsvári hadtestparancsnokság épületének ismeretlen tervező által szörnyű és nevetséges, ún. „magyar” stílusban való gyökeres átépítése alkalmával egy festőművészünk is hozzájutott néhány tempera falkép festéséhez (természetesen több budapesti művész mellett), és egy szobrászművészünkkel is készítették néhány szobabútortervet.¹⁹

Tudtunkkal törvény kötelezi a törvényhatóságokat, hogy minden új építkezésük összköltségének 2%-át képzőművészeti munkarendelésre kell

fordítaniuk. Bizonyos azonban, hogy minden város és vármegye költségvetésének arányos (nagyon kicsiny) százalékat képzőművészeti kiadásai fedezésére irányozza elő. Hogy ezt az összeget erdélyi törvényhatóságaink hogyan és mire költik el, nem tudjuk ellenőrizni, de azt tudjuk, hogy Kolozsvár és Marosvásárhely városa kivételével egyetlen törvényhatóságtól sem kapott művészi megrendelést, tehát kenyeret egyetlen számon tartott, tehát értékes művészünk sem. Viszont tudjuk, hogy többek között Kolozs vármegye a vármegye homlokzatáról a román világban levert címerét román szobrászművésszel mintáztatta és készíttette el.

Megállapítottuk, hogy a három év óta Erdély területén a minisztériumok, hatóságok, közintézmények, törvényhatóságok által állított szobrok túlnyomó része, a jelentősebbek mind, Erdélyen kívül élő és dolgozó szobrászoknak nem is túlságosan sikerült alkotásai. Abból a sok száz kormányzói portréból, amik Erdélyben törvényhatóságok, közintézmények számára készültek, 5%-ot sem erdélyi művész festett, de vannak közöttük budapesti műkereskedők által láthatatlanban rendelt, ill. szállított „valódi” olajportrék is elég szép számmal.

Megállapítottuk, hogy még a Kolozsvári- és Nagyváradai Művészi Hetek emléklakettjeit is budapesti szobrászokkal mintáztatta a rendezőség, erdélyi szobrásszal nem is próbálkozott.

Három esztendő óta Erdélyben nagyarányú újjáépítés történik, jórészt az állam és törvényhatóságok részéről. Hatalmas iskolák, paloták, kaszárnyák, szállodák stb. épülnek és épülnek újjá. Ez építkezések tervezési programjában többnyire bennfoglalják igen helyesen az is, hogy művészi megjelenésükben Erdély illető vidékeinek helyi építkezési jellegét tükrözzék. Bizonyára azzal a céllal, hogy Erdélynek az utóbbi félszázad, de különösen a román uralom idejében erősen megromlott, elkorcsosított művészi megjelenését visszanesemítsék, illetve az új Erdély a régi magyar Erdély művészi hagyományai alapján épüljön tovább. Az építési terveket a kormány, ill. a hatóságok részben pályázatok útján szerzik be, részben közvetlen megbízatás útján. Az építészeket kívül szobrászok, festők, iparművészek is kaptak munkát az épületek művészi kiképzése kapcsán. S ezekből a nagyarányú, jórészt teljesen új építkezésekből és azok kapcsán egyetlen erdélyi művész sem kapott megbízást (a fentebb említett kolozsvári hadtestparancsnokság festői, szobrászi és iparművészeti munkáin kívül).

Abodi Nagy Béla: Festő a cserépkályha mellett. Önarckép (forrás: Abodi Nagy Béla hivatalos Facebook-oldala)

Igazság, hogy némelyikükre kiírt nyilvános pályázatokra, tudtunkkal, egyetlen erdélyi művész sem adott be tervet, ill. mintát; ennek pedig az az oka, hogy régi tapasztalatok szerint a mindig budapesti zsűri döntése csak véletlenül díjaz nem budapesti tervet vagy mintát, annál kevésbé juttatja, ill. ajánlja kiviteltre a nem budapesti művészt.

Érthető, emberi dolog. De bizonyos az is, hogy Erdély számára kiírt művészi pályázatok megbírálására akadna Erdélyben is legalább olyan hozzáértő zsűri, mint Budapesten, s annál bizonyosabb, hogy a budapestinél helyesebben tudná megítélni, mi kell nekünk, és mi fejezi ki leginkább az erdélyi jelleget. Erdélyi zsűri és erdélyi zsűrizés esetében pedig bizonyára akadna erdélyi pályázó is.

Annak a ténynek, hogy Erdélybe ma szinte kizárólagosan nem erdélyi művészek (vagy nem is művészek) szállítják a jelentősebb művészi termést, eredménye az, hogy örvendenünk kell, ha ezek az új építészeti, szobrászati, pikturális és iparművészeti alkotások nem összességükben ide nem való, sőt olcsó külső hatásokkal operáló vagy éppen tehetségtelen és művésztetlen alkotások, de akadnak közöttük egészen ízléses, rendes munkák is. Egyben azonban mind meg egyeznek: idegen levegőt, nem erdélyi, de nem is magyar szellemet importálnak Erdély ezeréves hagyományokon épült, sajátosan magyar művészi képébe.

Hivatkozunk a Kultuszminisztérium által a Kolozsvári Művészeti Hetek kapcsán Kolozsvár ősi és minden magyar

városterek közül legjellemzőbb és legművészebb főterének művészi helyreállítására kiírt pályázatára, ill. a beérkezett és kiállított pályamunkákra. Mind budapesti építőművészek munkái voltak, melyek, valóban művészi elgondolásaik mellett, mégis mindennél jobban bizonyították, hogy a budapesti művésznek idegen levegő, ismeretlen kultúrvilág a mi Erdélyünk. Ahány tervet láttunk, annyi stílust és elgondolást is, de Kolozsvárhoz, Erdélynek legerdélyibb, legművészebb és legérettebben magyar városához egyiknek sem volt semmi köze.

Hivatkozunk az új Szeretfalva–Dédai-vasútvonal nekünk idegenszerű, nem a mi lelkünkől fakadt, nem a mi építészlelkünket tükröző, ún. »magyar jellegű« nagyobb és kisebb épületeire. Hivatkozunk a Kereskedelmi Minisztérium csíkszeredai szállodaépületére. Hivatkozunk az eddig százszámra épült ONCSA-házakra, a vármegyék által építtetett járási, községi középületekre, a honvédség által épített lakantanyákra, a marosvásárhelyi »Hangya« székházra stb.

Hasznos volt a Kolozsvári Művészeti Hetek, hasznos és gyümölcsöző az ideai Székely Művészeti Év rendezése.

Következménye pedig ennek a nélkülünk való lázas művészi tevékenységnek az, hogy a mi hivatott művészeink ma kevesebb, sőt jelentéktelenebb munkához jutnak, hogy alárrendeltebb segédmunkákkal kénytelenek a kenyerüket megkeresni, mint a román uralom nyomorúságos évtizedeiben. Hogy tehát anyagiakban szegényebbek, lelkükben kifosztottabbak, s jövődjük ma kilátástalanabb, mint volt akkor, amikor az Úristenen kívül senki patrónusunk nem volt.

A fentiek meggondolása után senki sem csudálkozhatik, és senkinek sincsen joga megbotránkozni, ha az erdélyi művész lelkét a csalódottság és keserűség mellett még a megalázottság kegyetlen súlya is terheli – a maga hibáján kívül.

Nagyméltóságú Miniszter Urunk,

Nem akarunk hálátlanoknak feltűnni, és hálásan ismerjük el, hogy a kormány aránytalanul sokat áldozott három esztendő óta Erdélyre. Megbecsüljük teljes értéke szerint mindazt, amit a Kultuskormány Erdély művészeti kultúrájáért áldozott. Hasznos volt a Kolozsvári

Szolnay Sándor: Tél a gyermekkori utcán, 1939 (forrás: Artmark aukciós ház honlapja)

Művészeti Hetek, hasznos és gyümölcsöző az ideai Székely Művészeti Év rendezése. Nem felejtjük, hogy Céhünk budapesti és erdélyi kiállításai alkalmával a kormány, a főváros, Kolozsvár és Marosvásárhely városa tekintélyes összegekért vásárolt. Egyes művészeink kitüntetések kaptak, dicséreteket, jó fogadtatást és – kecsgetető ígéreteket.

De ezek a kiállítások, kitüntetések, dicséretetek ritka ünnepnapok voltak csupán, melyek nem jelentik a hétköznapok természetes, állandó és szükséges életét, munkáját és kenyerét. Nem jelentik Erdélynek az erdélyi szellemű, hagyományú művészeti kultúrában való természetes, egységes és zavartalan továbblépését, de nem jelentik Erdély magyar művészeinek biztonságos megélhetését és tehetségüknek, képességeiknek fejlődési lehetőségét sem, nem jelentik munkájuknak szegény erdélyi hazájuk javára és a közös magyar művészeti kultúra gazdagodására való érvényesülését.

Kegyelmes Urunk,

Józanul igyekeztünk megítélni a helyzetet, és bizonyára nem akartunk túlozni. Bevallottuk, hogy csalódtok, keserűek és megalázottak vagyunk. Nyíltan, őszintén tesszük ezt, mert az igazat mondást tartjuk Méltósággal szemben illendőnek és magunkhoz is méltónak.

Huszonkét esztendő alatt megszoktuk, hogy a magunk lábán járjunk, a magunk

józan eszével gondolkozzunk, és a magunk szemével lássunk. A három évenélunk divatba jött, szinte állandó ünnepeink, zászlólobogtatások, szép, lelkesítő szavak, vállveregetések, a divatba hozott Erdély nem szédítettek meg minket, és nem fognak eltéríteni attól az akaratunktól, hogy a magunk életét, sorsát és Erdély belső életét és sorsát elsősorban mi vagyunk jogosultak intézni, és senki más. Ezért a felelősséget is vállaljuk, mert vállalnunk kell azokkal szemben, akik utánunk jönnek majd: a mi utódaink. Viszont senki rajtunk kívül, a mi megkérdezésünk nélkül nem jogosult kisajátítani és a maga idegen képére alakítani azt az Erdélyt, melyet végeredményben mi ismerünk, nem más. Bizonyosak vagyunk a kormányzat jóindulatában, de bizonyosak vagyunk abban is, hogy ahogy Erdélyt istápolja, segíti, építi, erősíti, az nincsen mindig helyesen, okosan csinálva, mert a kormányzat sem ismeri eléggé Erdélyt. S ezért sokszor bajt okoz nekünk, amikor pedig jót akar, helytelenül cselekszik, amikor rólunk nélkülünk ítélkezik, és amikor megfélemlít arról, hogy Erdélyt, mely ezer esztendője különvaló világ, különvaló élet és különvaló szellem, egy kalap alá fogja és ugyanazzal a mértékkel méri, mint az Erdélyen kívül álló Magyarországot.

Hogy mi a képzőművészet terén helyesen látjuk és ítéljük a dolgokat és a helyzetet, arra bizonyítékunk, hogy ugyanígy látják ezt Magyarországnak

más, mindenesetre a Tiszán túli, keleti tájai is. Kassa, Ungvár, Debrecen komoly képzőművészei ugyanazt a csalódottságot, elégedetlenséget érzik és vallják, amit az erdélyi művészközösség. És ugyanaz a véleményük a kormányzat centralizáló törekvéséről, mely – bizonyosan a legjobb akaratból – minden ellenkező, regionális véleményt és jószándékot kíméletlenül elfojtat igyekszik.

Nagyméltóságú Miniszter Úr,

Nem kérünk magunknak semmiféle külön jutalmat, elbánást, nem kérünk ajándékot, privilégiumot, kivételezést. De kérjük azt, ami hitünk szerint minket, dolgozó és értéktermelő magyar képzőművészeket kétségtelenül megillet: kérjük azt a lehetőséget, hogy Erdélyben, a mi hazánkban munkánk után ne csak megélhessünk, de aktív tényezői lehessünk Erdély magyar képzőművészeti életépítésének. Kérjük, hogy minden esetben, amikor Erdélyt illető képzőművészeti probléma vagy építő szándék merül fel, a kormányzat a mi véleményünket is kérje ki, és a mi megkérdezésünk nélkül véglegesen ne intézkedjék. A mi kormányzatunk nem tagadhatja meg a mi illetékességünket a magunk dolgaiban. S kérjük a minden más elismert képzőművészeti egyesülettel, szervezetel, illetőleg minden más magyar művészegyenységgel való egyenlő elbánást.

**Huszonkét esztendő
alatt megszoktuk, hogy
a magunk lábán járunk,
a magunk józan eszével
gondolkozzunk,
és a magunk
szemével lássunk.**

E kéréseket az alábbi pontokba foglalva röviden precizírozzuk:

1.) Erdély hivatott és elismert művészei arányosan részesüljenek minden állami ösztöndíjban, kedvezményben, segélyben, melyet a kormányzat magyar művészek továbbképzésére fordít.

2.) A művészi pályára készülő, tehetséges erdélyi magyar fiatalok számára, akik szegénységük miatt és mert Erdélyben semmiféle művészképző iskola nincsen, elvesznének a magyar kultúraépítés számára, tanulási ösztöndíjak, ingyenes internátusok biztosítsanak Budapesten minden évben és meghatározott számban.

E két pontban meghatározott esetekben a kormányzat értesítse a kijelölt személyekről a B. M. Céhet is, hogy

a Céh is megadhassa reá a maga véleményét, illetőleg a Céh is segíthesse a maga indokolt személyi ajánlásait.

3.) Az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács tagjai közé hívassék be megfelelő számú erdélyi képzőművész is. De azokat illetékes erdélyi szerv vagy szervek jelöljék ki.

4.) A kormányzat, ill. állami hatóságok és intézmények által Erdélyben létesítendő minden művészi objektum, intézmény, szervezet vagy akció tervéről értesítsenek Erdély megfelelő szervezetei, egyesületei, illetve szakemberei is azzal, hogy a maguk véleményét, elgondolásait illetékes helyen közölhessék.

Erdélyt illető képzőművészeti pályázatokat Erdélyben döntse el többségében erdélyi szakemberekből összeállított zsűri.

5.) A kultuskormányzat eszközöljön ki megfelelő államsegélyt egy Kolozsvár városa által tervbe vett képzőművészeti, illetőleg művészeti műhelyiskola megvalósításához.

Nagyméltóságú Miniszter Urunk, a fentiekben ismertettük mindazt, ami ma bennünket, Erdély képzőművészeit mindenek felett foglalkoztat, bánt és keserít. Ismertettük a módokat, melyek által minden külön áldozat nélkül, csupán egyszerű intézkedésekkel egészséges és természetes művészi életet és termelést lehetne és kellene életre hozni. Rövid pontokban soroltuk fel azt a néhány kérésünket, melyeknek teljesítése esetében hisszük, hogy a mai nehéz viszonyok között kormányzatunk mindent megtett egyelőre az erdélyi képzőművészek eredményes termelőmunkája, Céhünk közösségi célkitűzései és Erdély sajátos szellemű magyar képzőművészetének helyes irányban való továbbépítése érdekében.

Bocsánatát kérjük, ha szavaink néhol kemények, megállapításaink kellemetlenek voltak. De nem a kellemetlenkedés volt a célunk, hanem az igazmondás és a való helyzetkép őszinte megmutatása. Hiszük, hogy Nagyméltóságod megérti és méltányolja ezt a törekvésünket és javaslatainkat, kéréseinket jogosnak és lényegükben teljesíthetőnek ítéli.

Ebben a reménységünkben vagyunk Nagyméltóságodnak őszinte tisztelettel:

Kolozsvár, 1943. november hó
»Barabás Miklós Céh«
Szolnay Sándor Kós Károly
festőművész ü. v. alelnök”

A levél címzettjei közül csupán egy részleges válasznak is értékelhető adatot erősít meg egy 1943. február 14-én Szolnay

Abodi Nagy Béla: Parasztasszonyok (forrás: Abodi Nagy Béla hivatalos Facebook-oldal)

Sándornak írt Kós Károly-levél: „Levelet kaptam az O. Irodalmi és Művészeti Tanácstól, illetve Tasnádi Nagy Andrásról, melyben közli, hogy stipendiumokat eszközölt ki a kultusztól. Kéri, hogy beszéljünk meg, kiket ajánlanánk művészeink közül.”²⁰ A történelem ismét radikálisan közbeszólt: kevés idő maradt, hiszen a kiválasztott s javasolt ösztöndíjasok már nem vehették igénybe a stipendiumukat, mert a német hadsereg 1944. március 19-én bevonult Magyarországra, így Észak-Erdélybe is. A Múcsarnok épületében néhány egyesületi tag műterme (a gondnok Szolnayé, Szervátiusz Jenőé és Kósa-Huba Ferencé) megszűnt, mivel az épületet a németek tisztai kaszinóknak használták. A Barabás Miklós Céh utolsó szervezeti föllépéseként értékelhető két vezetőségnek, Kós Károlynak és Szolnay Sándornak a meghívása a Magyar Dolgozók Szövetsége 1944. november 22-i értekezletére. A segélykérő levelük megfogalmazásától egy év telt el, amely év az egyesület hanyatlásához, majd tevékenységének a fölfüggesztéséhez vezetett. Maksay Albert 1942-es megállapítását („A politikai erőszak a magyar képzőművészetet beleűzte az önállóságba”²¹) ismét használhatjuk, ám más előjellel: 1944-ben a politikai erőszak az egyesületet a megszűnésbe űzte. „A céh irattári anyagának legfontosabb dokumentumai úgyszintén a háború számunkra utolsó, megpróbáltatásos napjaiban, az 1944-es esztendő októberében pusztultak el.”²² Ha kizárólag a legfontosabb iratok veszttek oda, akkor kevésbé fontosak megmaradhattak. A Kós–Szolnay-féle segélykiáltó levelet az egyesület története szempontjából alapvetőnek, meghatározóan fontos számvevést közlő, érdekérvényesítési kísérletnek

értékelhetjük. Kós sokat tett egyes erdélyi műemlékekért, és az egész kérdéskörre volt elképzelése, egy központból történő kezelésükre terve, amelyet ugyancsak egyéni érdekérvényesítésével is próbált erősíteni.²³

„... nem
a kellemetlenkedés
volt a célunk, hanem az
igazmondás és a való
helyzetkép őszinte
megmutatása.”

Kós Károly levelei²⁴, a képzőművész²⁵ levélhagyatékának²⁶ tételei között is fontos hely illeti meg a Kosztándi Jenő által megőrzött, bizonyosan 1943. november 14. után fogalmazottat. Benne Kós erőteljes és expresszív stílusa ugyanúgy érvényre jut, mint a tények és összefüggések pontos megidézése, az egyesületi munka elismertetésének és lehetőségeik hasonló egyesületekkel történő egy szintre emelésének óhajta. Mindez 1943-ban, szinte az utolsó pillanatban a „különvaló” Erdély magyar képzőművészetéért.

Jegyzetek

1. A levélmásolat özv. Kosztándi Jenőné (Kézdivásárhely) tulajdona. A levélmásolatra Deák Ferenc művészettörténész-hallgató hívta föl a figyelmemet, s el is küldte számomra. Mindezt ezúton is megköszönöm neki.
2. Reisz T. Csaba főlevéltáros, címzetes főigazgató (Magyar Nemzeti Levéltár)

szerint „a levél nem lelhető fel a levéltárban”.

3. Tervezte Kós Károly.

4. „Kultúránk egységének felismeréséből fakad a Helikonnak az az elhatározása, hogy festőművészeinknek segítségére siet, s kérésükre támogatja őket az írók céhéhez hasonló képíró-céh előkészítésében.” Kádár Imre, A negyedik marosvécsi találkozó, *Erdélyi Helikon*, 1929/7, 558.

5. Kós Károly Erdély képzőművészetének problémája (*Erdélyi Helikon*, 1928/2, 161–163.) című történeti visszatekintésében jelzi azt is, hogy „elhatározták [...], maguk próbálják összefogni erdélyi művész-magukat szabad-szervezet formájában, melynek tekintélye az igazi művészi termelés védelmét biztosítaná a kontársággal és dilettantizmussal szemben, biztosítaná a komoly kritika lehetőségét és a társadalom művészi ízlését helyes irányba befolyásolná”.

6. A vita címe szerint „Válságba jutott erdélyi magyar képzőművészet” tárgykerében több írás jelent meg a lapokban, pl. Kováts József, Haldokló képzőművészetünkért, *Ellenzék*, 1934. augusztus 5.; Kováts József, Haldokló képzőművészet. Szolnay Sándor hozzászólása az *Ellenzék* e tárgyban megjelent cikkeihez, 1934. október 21., *Ellenzék*, 1934. október 21., 6.; Gulyás Károly: Hogy is állunk képzőművészetünk ügyével? Újabb hozzászólás az *Ellenzék* e tárgyban megjelent cikkeihez, *Ellenzék*, 1934. november 9., 6. Tasso Marchini Fülöp Antal Andornak írt levelében (1936. július 3.) említi: Vlasiu panaszkodott, hogy a bukarestiek „az erdélyieket mellőzik, és nemigen juttatnak semmiféle díjat”. Hozzáfüzi, hogy Ladea is panaszkodott, hogy ők sajátították ki a művészetet. A Papp Aurél (Aurel Popp) és Thorma János szervezte nagybányai művész-kongresszusról: „A festő »kongresszus«-ról nem tudsz semmit? Úgy látom, bedöglött erősen, hogy olyan hirtelen elhallgattak a dologról.” *A Dunánál*, Kolozsvár–Budapest, 2007, 155.

7. Képzőművészeti tárgyú írásait lásd Sas Péter szerk.: *Kós Károly publicisztikája*, Pallas-Akadémia Kiadó, Csíkszereda, 2014.

8. Törvényes egyesületté alakult Kolozsvárra a Barabás Miklós Céh, Magyar Nemzet, 1941. november 20., 4.

9. Uo.

10. Murádin Jenő: *A Barabás Miklós Céh* (Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1978) című összefoglalójában sem említi ilyeneket.

11. „A nagy múltra visszatekintő Erdélyi művészete ma pang” – állapította meg dr. Keledy Tibor 1942-ben, s így folytatja: „Ki az, aki elsősorban köteles megadni a gyors segítséget? [...] A való élet útjait legközvetlenebbül kormányozni hivatott városi közigazgatás. Pályázatokat írunk ki. [...] Megteszünk mindent annak érdekében, hogy a kolozsvári műcsarnok ebben az évben már hajlékot adjon a művészeti kiállításoknak. [...] Ezen felül mind e mai napig nincs olyan képtár, amely a jeleneténél nagyobb magyar vidéki városokéval versenyezhetne. [...] Kolozsvár városának

vezetősége [...] a művészeti élet állandó fejlődésével lépést tartva segívez, példát mutat a művészet megítélésére és támogatására, megvásárolva azokat a művészeti értékeket, amelyekben a jövő fejlődés biztosítékát látja. Ennek sikeres keresztülvitele céljából pedig művészeti tanácsot szervez.” Dr. Keledy Tibor, Kolozsvár művészeti célkitűzései In: *Művészeti Hetek Kolozsvár 1942 május 9 – június 6.*, Országos Irodalmi és Művészet Tanács, Budapest, 1942, 5–8.

12. Sümegi György szerk.: *Szolnay Sándor, Erdély színei*, Komp-Press–Korunk, Kolozsvár, 2010, 68–69.

13. „Erdélyi művésztelepet szeretnénk kiépíteni a székelység között. [...] Erre a célra a kormányzat megértő támogatása folytán már kaptunk is százezer pengőt” – nyilatkozta Szolnay Sándor. Végh József, Hogyan él ma az erdélyi magyar társadalom? Képzőművészeink új tervei a küzdelmes múlt után, XXXI. közlemény, 1942. február 26., *Ellenzék*, 1942. február 25., 5. Újraokozli: Szolnay i. m. 70–73.

14. „Legtöbb vásárlásról az 1943-as esztendőben tudunk.” Uaz, mint a 9. jegyzet, 88.

15. Sas Péter i. m. 86.

16. Ugyan Szolnay Sándor aláírása is szerepel az iraton, de stíluskritikai alapon s Kósnak az erdélyi képzőművészeti tárgyú írásait ismerve egyértelmű bizonyossággal állítható az ő szerzősége.

17. A memorandum Tasnádi Nagy András-hoz való eljuttatását Gy. Szabó Béla és Vásárhelyi Z. Emil vállalta. Murádin Jenő i. m. 73.

18. Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter 1942. szeptember 8-án jelen volt Fadrusz János korábban lerombolt s megrongált zilahi Wesselényi-szobrának újravetésén. Murádin Jenő: *Fadrusz. Két szobor száz éve*, Gloria–Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2002, 89–90.

19. A kolozsvári hadtestparancsnokság 1942. január 18-án fölvatott épülete a magyarországi kulturális expanzió sokat bíralt építészeti alkotása. A román főgimnáziumi félkész épületét Ormay János építész-mérnök főhadnagy „magyaros stílusban” áttervezte. „A homlokzat karakterét az alkalmazott székely motívumokkal (oromdíszek, ablakkeretelés, kopjás kőpillérek) teljesen megváltoztatta, a bejárat mellé két őrtálló katoná, Borsodi-Bindás Desző »Hun« és »Magyar« vitéze került.” Haranghy Jenő „a homlokzat pártázata alá három sgraffitót készített”: Mátyás király diadalmánete, Töhötöm és Szent László. Szopos Sándor „kolozsvári festőművész hat erdélyi témájú freskót festett”, Szervátiusz Jenő „a parancsnoki dolgozószobába rusztikus faragású, figurális bútorokat készített. Haranghy a [...] lépcsőházba Horthy kolozsvári bevonulásának nyolcméteres falképet festette, emellett a jeles erdélyi családok (Báthori, Bethlen, Kemény stb.), illetve híres erdélyi városok (Marosvásárhely, Csíkszereda, Beszterce stb.) címereit fogalmazta át Palka Józsefnek, az üveglakok tervezőjének.” Szűcs György, Haranghy Jenő, Írisz, Budapest,

1994, 28–29. Lásd még uő: *Haranghy Jenő történelmi falképei*. Debrecen, Parád, Kolozsvár, Ars Hungarica, 1993/2, 214–218.

20. A Honterus Antikvárium és Aukciósház 93. árverésén (2016. szeptember 17.) szerepelt tizennégy Szolnay Sándornak címzett levél (megjelenés alatt). Az idézett Kós-levél: Katalógus (Budapest, 2016), 336. tétel

21. Maksay Albert, Kolozsvár képzőművészeti élete a kisebbségi sorsban In: *Művészeti Hetek...* i. m., 35–45.

22. Murádin Jenő i. m. 59.

23. Kós Károly, Erdély műemlékeinek védelme. (Részlet a szerzőnek 1940. november 18-án Egyletünkben tartott előadásából), közli Bardoly István, In: *Műemlékvédelem*, 2016/5–6, 359–360.

24. Kemény János: Adalékok a kecskeméti Művésztelep megalakításához In: *Művészettörténeti Értesítő*, 1996/1–2, 131–134.; újraokozli: Sümegi György szerk.: *A Kecskeméti Művésztelep dokumentumai (1909–1919)*, L'Harmattan, Budapest, 2009, 38–45.; Sas Péter szerk.: *Kós Károly levelezése*, Mundus, Budapest, 2003; Benkő Samu szerk.: *Édes Idám. Kós Károly levelei feleségéhez*, Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2011.

25. „Modern, abban az értelemben, hogy a tartalomnak primér jelentőséget tulajdonít a formával szemben.” A fiatal Buday György megfigyelése Kós képzőművészeti alkotására ugyanúgy jellemző, mint a leveleire. Buday György, Kós Károly az erdélyi képzőművészetben, *Ifjú Erdély*, 1924/10, 10–12. Maksay Albert szerint Kós Károly „szerepe Kolozsvár képzőművészeti életében fejezetalkotó”. Maksay i. m. Kolozsvár... i. m., 39.

26. Elő-előkerülnek Kós-levelek. Pár évvel ezelőtt megkaptam Prágai Dezsőtől egy Kós-levél másolatát: „Romániai Magyar Népi Szövetség Kolozsvár és vidéke 2051/1945. Móricz Zsigmond Kollégium vezetőségének Helyben. Kérjük a Móricz Zsigmond Kollégium vezetőségét, hogy amennyiben lehetséges, Prágai Dezső testvérünket, aki az 1944. évben végezte a Kolozsvári Mezőgazdasági Főiskolát s ott oklevelet nyert és most a Kolozsvári Állami magyar tannyelvű Tudományegyetem Közgazdasági Karának IV. éves hallgatójává iratkozott be, a Kollégium internátusába fölvenni szíveskedjenek. Prágai Dezső testvérünket évek óta mint demokrata meggyőződésű, derék, öntudatos magyar ember és képzett szakembert ismerjük, akinek szolgálataira mindig számíthattunk. Kolozsvár, 1945. október 19-én Szabadság! Kós Károly.” A Múzeum Antikvárium 31. árverésén (2017. december 8.), katalógus, 160. tétel: Kós Károly dr. Szabó Endrének 1925. szept. 16-án írt levele a marosszentimrei ref. templom helyreállítási munkálatai és az anyagok jegyzéke. Kós levele a Műemlékek Országos Bizottságának: Bardoly István, Amikor Kós Károly templomot vett. Bővített lábjegyzet néhány MOB-irathoz, *Enigma*, 2017/92, 156–164. A szatmári (Románia) levéltár anyagából: Kós Károly és Papp Aurél levelezése, közli Sümegi György, *Enigma*, 2017/92, 5–155.

(Megjelent a *Kortárs* 2018. évi 7–8. számában)

Suba László

Növények a képzőművészetben

Ha

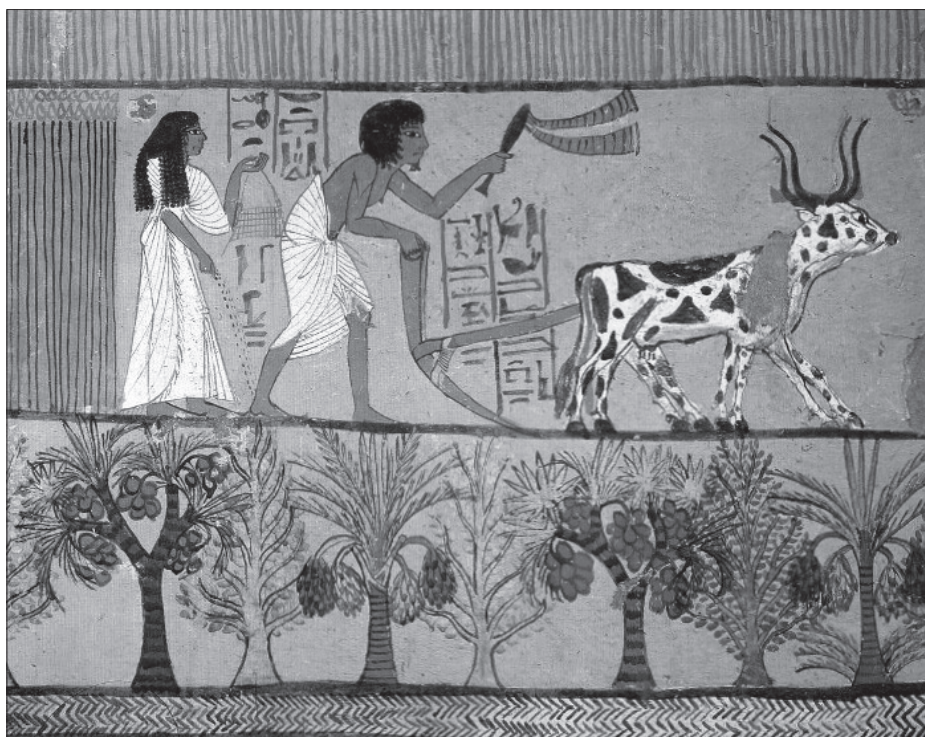
visszagondolok az ókori népek művészetére, akkor az egyiptomiak is azok között vannak, akik művészetükben felhasználják a növényzetet. A templomok oszlopait is növényi kötegek kőben való megfaragásával hozták létre, az oszlopfők pálmát, lótuszt, papiruszt ábrázoltak. A sírokban talált falfestményeken és domborműveken különböző növények láthatók. Az ok természetesen kézenfekvő. A nagy civilizációkat a gazdag növényzet és a gabonafélék termesztése tartotta fenn. Hasonló a helyzet a mezopotámiai, görög vagy ázsiai népekkel is. A görögöknél a korinthuszi oszlopfő stilizált növényi elemekből van alkotva. A kerámiákon gyakran ábrázolnak növényeket reálisan vagy stilizálva. A díszítőművészetben a geometrikus elemek mellett használják a növényi mintákat,

de mindig stilizálva, mert csak így érnek el dekoratív hatást. Ilyeneket találunk a babiloni mozaikfalakon, ahol oroszlánokat ábrázolnak és szalagdíszként stilizált virágdíszek ismétlődnek, akárcsak a görög kerámiákon, ahol a jeleneteket geometriai és stilizált növényi elemekből kialakított szegélyek zárják közre.

Ezt az alapállást végigkísérhetjük a művészetek történetén. De hozzáteszem, hogy a költők is felhasználják a növényeket mondanivalójuk kifejtésében. Gondoljunk Juhász Gyula *Milyen volt...* című versére.

„Milyen volt szókesége, nem tudom már,
De azt tudom, hogy szókéek a mezők,
Ha dús kalással jó a sárguló nyár,
S e szókeségben újra érzem őt.”

A nagy civilizációkat a gazdag növényzet és a gabonafélék termesztése tartotta fenn. Hasonló a helyzet a mezopotámiai, görög vagy ázsiai népekkel is.

Ókori egyiptomi falfestmény

Mind a folklórban, mind a tárgyi népművészetben a növények fontos szerepet játszanak, akárcsak a természet többi elemei. A szőnyegszövésben és a fafaragásban mindig igazodnak az anyaghoz. A szőtteseken a virágok, növények nagymértékű stilizálást mutatnak. A fafaragásban is a részleteket mellőzni kell, azért, hogy a megfaragott növény dekoratív, díszítővé váljon. Népművésztünkben gyakran használták az életfa motívumot, ami más keleti népeknél is megtalálható. Az égis éő fa a kapcsolatot teremti meg az alsó, középső és felső világok között, szintén megtalálható gyakran a népmesében is. A folklórban is a növények állandó jelenlétét tapasztaljuk, gondoljunk csak a népdalokra.

A keleti népeknél már az ókorban jelentős volt a tájfestészet. Ezt a filozófiájuk, a tao, és a vallásuk, a buddhizmus is támogatta. Ezek a munkák, legyenek egyszerűek vagy színesek, a természet gazdagságát és az emberrel való szoros kapcsolatát mutatják be.

A 19. században a romantika festészetében a táj fontos szerepet kapott. A franciáknál Courbet, Corot, az angoloknál Constable, a németeknél Caspar David Friedrich nagyon szép példái ennek a tájfestészetnek. A barbizoni iskola (Franciaország, 1835 körül) nagy hatással volt az európai festészetre. Ők kint a tájban kezdtek dolgozni, akárcsak később a nagybányai festők. A magyaroknál Munkácsy Mihály, Paál László emelték magas szintre a tájképfestészetet. A nagybányai iskola (1896) nagy hatással volt az egész magyar festészetre, de az erdélyi festészetre különösen, és ez a hatás ma is érződik.

... a természet- és környezetvédelem egyre fontosabb. A kutatók régóta figyelmeztetnek a környezetszennyezés, az állatok, növények és fák kipusztulásának veszélyeire.

A fát, a legnagyobb növényt mindig nagy tisztelettel övezték, mert az ember létét biztosította, és biztosítja ma is a földön. A realista tájfestészet megjelenésével a fák ábrázolásának szép példáit láthatjuk a 20. század festészetében is. Egyes festők ciklusokat, sorozatokat szántak a fák életének. Kuszto Endre (1925–2015) erdélyi festőművész a fában

Kuszto Endre: Törött fa

találta meg azt a motívumot, amely kifejezhetette teljességgel az ő érzéseit. A fák ábrázolása végigkísérte egész életén, mint az erdélyi táj szerves része. Az őt ért sorscsapások, a háború, az '56-os események, felesége és fia elvesztése készítették egy erőteljesebb kifejezési módra. A fák drámájában, amit a viharok, villámcsapások, árvizek, vagy éppen az emberek okoznak, látta meg a lehetőségét annak, hogy azonosuljon velük és művészetének lényeges részévé váljon. Munkáinak egyetemessége arra készítet, hogy az erdélyi sorsra irányítsa figyelmünket.

Vannak művészek, akik kompozíciójuk középpontjába fát helyeznek, ezzel szimbolikus értéket adva a fának. Csontváry Kosztká Tivadár (1853–1919) a cédrust emelte ki mondanivalója számára. A *Magányos cédrus* című festményében a kritikusok a művész önarcképét látják. Tompa Lászlónak a *Magányos fenyő* című verse jut eszembe.

„Görnyedtem én még máskor is,
némultan, hó és jég alatt,
De törzsem, ágam akkor is,
a hold alatt is zöld maradt.”

Tompa László egész költészetében fontos szerepet kapnak a fák és az erdő.

A fa a legrégebb időktől a szobrászok kedvelt anyaga volt. Az erdőben lakó természeti, primitív népek szinte mindent fából készítettek, a házat, a szerszámokat. A maszkok készítése is fontos volt náluk, mert a mágikus

tevékenységükben nélkülözhetetlenek voltak. Afrikából sok fából faragott maszk maradt fenn, ami hatással volt Európa művészetére is. A fából készült szobor belső térben, kezelve nagyon sokáig megmarad. A szobrászok ma is nagy mértékben dolgoznak ebből az anyagból. Diákként szerettem Szervátiusz Jenő és Vida Géza munkáit. Kolozsváron Kós András, Kósa-Huba Ferenc és Szederjessy András szobrászok dolgoztak még fából. Dolgoztam én is fából, és ez a munka sok örömet hozott számomra. Ezt az érzést próbálom kifejezni a következő sorokkal:

„Fa, gondoltad-e,
hogy emberré válsz
egy mester keze
nyomán?
Vonalaid életutak,
elindulnak, elvesznek,
újjaélednek.”

A fa nemcsak régen volt fontos építészeti anyag, de ma is annak számít. Az organikus építészet, amit Makovecz Imre, korunk nevezetes építész is művelt, a fát az épület szerkezeteként is használta. Ő a népi építészetet tanulmányozta, azért, hogy a környezethez szervesen hozzátartozó épületeket hozzon létre. Falkiképzésre vagy bútorok készítésére a fa ma is elsőrendű fontossággal bír.

A növények fontos részét képezik a virágok. Általában ezek nagyon különösek, színesek, aminek biológiai magyarázata van. Az emberek felfigyeltek a virágokra, és felhasználták különböző célokra, vallási vagy világi szempontok szerint. Vallási szempontból a virágvasárnap ünnepét említem, a virágénekek szavunk a szerelmi kapcsolatokat jelöli. Elmondhatjuk, hogy minden virágnak van külön jelentése az emberek számára. A festőművészek a reneszánsz korától szívesen festettek virágcsendéleteket, és ez a vonzódás ma is tart. De a díszítőművészetben a virágok már az ókorban fontos szerepet töltöttek be.

Napjainkban a természet- és környezetvédelem egyre nagyobb fontosságot kap. A kutatók régóta figyelmeztetnek a környezetszennyezés, az állatok, növények és fák kipusztulásának veszélyeire. A természetvédelem gondja a művészeket is megérinti. Konceptuális munkáikkal próbálják figyelmeztetni az embereket, amit nemzetközi kiállítások is támogatnak.

Őseink, amikor megalkották az életfát, megéreztek azt, hogy a fa az életünk része.

Csata Adél

Historia eruditorum Maramarosiorum

És a Szamos partján „ama hű barátot...
Nem is mertem volna többet reményleni”
(Arany János)

dén nyáron, Nagybányán jelentették meg és mutatták be Farkas Imre magyartanár és Tamási Attila újságíró „*S mi vagyok én, kérded?*”. *Emberarcok interjútkörben* kötetét*.

A közel 300 oldalas kiadvány tartalomjegyzékkel indul, ezt követi Tar Gabriella-Nóra ajánlása „Másféle halásszá teszlek titeket... (Mk 1: 17)” címmel, majd a szerzők előszava olvasható. A bibliai idézettel induló bevezetőt átolvasva nyilvánvalóvá válik, hogy az ajánlás íróját és a kötet szerzőit nem csupán a bölcsészettudományok művelése, a szövegekkel és nyelvvel való foglalatosság, a kulturális tevékenységekben való aktív szerepvállalás rokonítja, hanem a máramarosi gyökerek, a színérváraljai származás is. Éppen ezért tartja ritka és megtisztelő feladatnak a szöveg szerzője, hogy ajánlást írhat egy szűk értelemben vett hazai interjúkötethez, s bizonyára ezért is válik a szöveg bensőségesé, emberközelié, nem csupán egy máramarosi, színérváraljai olvasó számára. Farkas Imre és Tamási Attila a kiadványt hálóként határozták meg olyan összekötő erőként, amely által képesek felszínre hozni és összefogni a szórványban tevékenykedő, máramarosi emberekkel készült portréinterjúkat, s megismertetni ezt mindazokkal, akik a kiadványt kezükbe veszik. Nem véletlen tehát, hogy a szerzőket Tar Gabriella-Nóra gyöngyhalászokként definiálta.

A kötet többnyire 2003 és 2007 között készült interjúkat tartalmaz, amelyek a *Gutinmelléki Friss Újság*, illetve a *Bányavidéki Új Szó* hasábjain jelentek meg először. A szerzők több

mint 50 egyént szólaltattak meg. Ezek az interjúk a kiadvány első felében olvashatók, a második, *Függelékben* közreadott rész anekdotákat, jellegzetes és humoros színérváraljai történeteket, interjúkat egyaránt tartalmaz, ezt követi a szerzők köszönetnyilvánítása. Ha egyetlen szóval jellemeznünk kellene a könyvet, azt mondhatnánk, hogy az emberközpontúság az, ami folyton tetten érhető. Ezt hangsúlyozzák a kötet szerzői, valamint az ajánlás összeállítója is, aki a kiadványt „máramarosi magyar személyiségalbumként és interjúlexikonként” határozta meg. Úgy látjuk, a meghatározás igen helytálló. Voltaképpen azt is mondhatnánk, hogy a megkérdezettek ábécérendben közölt, fényképes interjúi némiképp a 18. században dívó tudóslexikonok, az ún. historia litterariaék (pl. Bod Péter *Magyar Athenas* vagy Horányi Elek *Memoria Hungarorum* című kötetei) hagyományát örökítik tovább, amelyet a szerzők a 21. századi olvasó igényeihez szabtak a technika segítségével. A több mint két évszázadra visszanyúló, nagy népszerűségnek örvendő írások mecénások, uralkodók, tudósok, a közösségért tevékenykedő egyének és a közösség szellemi és kulturális életét előmozdító intézmények, társaságok működését és tevékenységét mutatták be, akárcsak jelen kötet, amely azonban nem a teljes magyarság, hanem a szórványban élő, máramarosi emberek és intézmények kultúramentő, a közösség jólétéért fáradozó, a munkát szerető és megbecsülő egyének portréit állítják az olvasók elé. Megdöbbentő az életutak sokszínűsége, s az interjúkat olvasva

A kötet többnyire 2003 és 2007 között készült interjúkat tartalmaz, amelyek a *Gutinmelléki Friss Újság*, illetve a *Bányavidéki Új Szó* hasábjain jelentek meg először.

jól érzékelhetővé válik az az őszinteség, amellyel az alanyok életpályájukról vallanak, feltárva az első és második világháborút, a kommunista diktatúra idején fennálló folytonos megpróbáltatásokat, családi problémákat, az Európai Unióhoz való csatlakozás előtti elvárásokat, kételyeket és magatartásmódokat. Csakis a kötet áttanulmányozása szolgáltathat módot arra, hogy ez a sokrétűség és sokszínűség, az egyes alanyok és történetek közötti kapcsolatok érzékelhetővé váljanak, ám engedjék meg, hogy ízelítőként mégis említést tegyünk néhányról. A megkérdezett egyének több nemzedéket képviselnek, egyaránt megtalálhatóak a már idősödő, a középkorú és az egészen fiatal egyénekként készült beszélgetések. Van, aki már élete alkonyáról tekint vissza fiatalabb éveire, felemlégeti, hogyan vált máramarosivá, hiszen sokakat nem a születési hely, hanem a munka, a házasság, a szolgálat kapcsolt a régióhoz. Szembetűnő, hogy az egyéni működés szoros összefüggésben áll a közösség életével, ugyanakkor a szövegekből jól kirajzolódnak azok az alapok, amelyek éltették és erőt adtak a megkérdezetteknek életük nehéz időszakában is. Ilyenképpen említhetjük a feltétlen istenhitét, a munka szeretetét és megbecsülését, a felebarát értékelését és tiszteletét, s a sort természetesen még folytathatnánk. Amint utaltunk rá, a kötet vezérmotívumának az emberközponúságot

tekinthetjük. Ilyenképpen az interjúalanyok között megszólalnak orvosok, gyógyszerészek, akik a felnőttek és gyermekek egészségi és szellemi jólétének megőrzését tűzték ki életük céljaként, mások a különféle betegségeken szenvedő, fogyatékos betegek alkalmazását célzó programok gyakorlatba ültetésén fáradoztak. Ugyancsak mások gyülekezeti lelkészként, politikusként, helyi tanácsosként, iskolaigazgatóként vagy különféle egyesületek vezetőjeként próbáltak jobbitani a közösség életén, vagy éppen kulturális programok szervezése által igyekeztek összekovácsolni a szórványban lakók életét. Beszélhetünk itt néptánc- és népdaloktatásról, gyerekeknek szervezett kulturális programokról, cserkészetről stb. Számos olyan szöveget olvashatunk, amelyekben a családi mesterségeket továbbvivő interjúalanyok vázolják, hogyan sikerült generációról-generációra továbbörökíteni a családi vállalkozásokat, a bádoggosságot, szabóságot, asztalosságát, de arról is olvashatunk, hogyan kovácsoltak a hangyaszorgalmú máramarosiak családi üzletből jól menő, nemzetközi piacon is nagy népszerűségnek örvendő, sok embernek munkát adó vállalkozásokat. Felfigyeltünk arra, hogy a legtöbb egyén főállásának bemutatása mellett kitért hobbjára is, amely révén esetleg európai hírnévre tett szert. Ennek kapcsán számos szobrász- és festőművész, fafaragó, bélyeggyűjtő, irodalmár, zenész, énekes, színjászó, sportember, természetjáró tevékenységére nyertünk rálátást. Az interjúkból kirajzolódik a természet szeretete, a turizmus kínálta lehetőségek kiaknázásának szándéka. Olvashatunk a borászat és szőlőtermesztés mikéntjéről, a Petőfi-kultusszal övezett Koltó turizmusáról, a nagybányai kőzetek szépségéről és értékéről, a máramarosi embert a székelyföldivel rokonító motívumokról. Feltűnnek a szórvány magyar települések oktatásügyi problémái, a magyar nyelvhez való viszonyulásmód, az otthonmaradás és külföldön való letelepedés problémái. Itt kell megjegyeznünk, hogy a külföldre kivándorló egyének legtöbbször ösztönösen vallott hazaszeretetéről és visszatérési szándékáról, ugyanakkor ezek az emberek külföldön szerzett tapasztalataik alapján és anyagi kereteikhez mérten tűzték ki célul saját maguk boldogulása mellett az otthon maradtak életszínvonalának emelését is. Amint utaltunk rá, nagymúlttal rendelkező családok sarjai és

fiatal pályakezdők is megszólaltak, így a múlt, jelen és jövő elválaszthatatlan egységként van jelen. Az idősebb nemzedék tapasztalatait megosztva igyekeznek terelgetni a felcseperedő, ifjú generációt, akiknek interjúorozatokban vázolt életpályája szinte tömör fejlődésregényként is értelmezhető.

... kapcsolati lehetőségeket fedezhet fel a székelyföldi, a partiumi, a bánásági vagy éppen az anyaországi olvasó, hiszen ne feledjük, a kötet olyan háló, amelyet néhol hajszálvékony, máshol erőteljesebb vonalak fognak össze.

Az említett néhány példával csupán vázlatosan igyekeztünk láttatni, milyen gazdag is a kötet tartalma. Ezt a gazdagságot a függelékben rögzített, az olvasó arcára mosolyt csaló anekdoták és színvonalai történetek még inkább árnyalják, s ezekbe betekintést nyerve sikerül közelebb kerülni a máramarosi emberek gondolatvilágához, megismerve szokásaikat, problémáikat, leleményességüket. Mi több, közvetlenül, egy-egy személyes kapcsolat, látogatás, kirándulás, vagy közvetetten, az olvasott és hallott történetek révén az olvasó még inkább keresi a hasonlóságokat és kötődéseket, amelyek rokonítják őt az ottani emberekkel, esetleg a vidékhez kapcsolják. Éppen ezért kapcsolati lehetőségeket fedezhet fel a székelyföldi, a partiumi, a bánásági vagy éppen az anyaországi olvasó, hiszen ne feledjük, a kötet olyan háló, amelyet néhol hajszálvékony, máshol erőteljesebb vonalak fognak össze.

Azt, hogy miért is ajánljuk e könyvet az olvasónak, már fentebb igyekeztünk megfogalmazni, s megtette ezt Tar Gabriella-Nóra is ajánlásának befejező részében.

Záratként Arany János sorainak parafrázisával kívánom, hogy a mindenkor Olvasó ajkán otthon lelje magát a máramarosi szórvány közösségek megszólalóinak dala.

*Farkas Imre-Tamási Attila: „S mi vagyok én, kérde”. *Emberarcok interjútkörben*, Nagybánya, 2018, 298. old.

Szócs Katalin

Népi hagyomány vagy régi tudás

... e hatos szirmú
virág mintázatának
fennmaradása kizárólag
a népi hagyomány által
őrződött meg napjainkig.

A kutatásom témája az a hatágú csillagszerű mintázat, mely nagy gyakorisággal megtalálható festett és faragott tárgyaikon, kapuikon, kopjafáinkon, épületeinken. Olyan gyakran lehet vele találkozni, hogy a szép alakjával bizonyára feltűnik a népművészetet szerető ember számára. Engem személyesen rég foglalkoztatott, hogy honnan eredhet, hogy köthető-e, vagy sem valami régi tudás hozzá. Abban reménykedtem, hogy ha megtalálom a legrégebbi mintázatokat és azok gyakoriságának helyeit, talán sok kérdésemre választ kapok. Több tudományágot kellett áttanulmányoznom ahhoz, hogy ismétlődő kapcsolatot találjak bennük: régi népek teremtéstörténetei, bölcelet, művészettörténet, geometria, a Kárpáthon néprajza. Ezt a kutatást a határtudományokhoz sorolják. Ugyanakkor ezzel a virágszerű mintázattal párhuzamosan már régóta keresem több más népi díszítőelem gyökereit.

Ami nagyon érdekes, hogy e hatos szirmú virág mintázatának fennmaradása nem a bölceletnek, geometriának vagy tudománytörténetnek köszönhető. Kizárólag a népi hagyomány által őrződött meg napjainkig.

Kezdetben a régi nevét sem tudtam. E mintázattal kapcsolatban sokáig semmi régi irodalmi vonatkozást nem találtam. Az újabb bölceleti szövegekben élet virágaként szerepel. Napjaink tudományos kutatása az élet virágának mintázatát Melchizedek és Daneley amerikai fizikusok által Egyiptomhoz és Kínához kapcsolják.

Végül a harmadik évezred elején megjelent egy több mint 15000 évesnek tartott Smaragdtábla szövegében mint az élet virága. Ezt az írást az atlantiszi időkhöz kapcsolják. A Smaragdtábla úgymond teljes fordítása csak az új évezredünk elején jelent meg.

A legrégebbi bölceleti szövegeként ismert atlantiszi Smaragdtáblák szerint

az élet virágának alakzata a teremtéshez és világunk szerkezetéhez kapcsolódik. [1, 2, 3] Az ókor bölcelete a napkorongot és azt leképező kör alakú virágokat az Istenanyához rendeli. A virág az anyai jellegű világmindenség eredetének és működésének jelképe. A kör a mértani alakzatok közül a leg-tökéletesebb forma. Úgyis mondhatjuk, hogy elemében van és állandó forgást képjelez. A kör a világ egységét és a teremtő Egy rendjének érvényesülését képjelezi.

Az élet virágának mintázata mértani szempontból körkörös, és szabályosan ismétlődő körelemekből áll. Hasonló körszerű díszítőelemeket a régi templomoknál találunk meg. Az ógörög bölceletben szó van a szakrális geometria elemeiről, melyet az ókortól a templomok formavilága használ fel. A szakrálisnak nevezett geometriával ma sem korunk bölcelete, sem a matematika nem foglalkozik.

Feltűnően sok ilyen hatszirmú virág található itt a Kárpát-medencében. Nálunk a nép Vénusz csillagnak, hatágú csillagnak, keréknek, kabalának stb. nevezi.

Az élet virágának mintázata a geometria szerint hét körből áll. A körök a spirális áramlás egy fordulatának felelnek meg. Minden hullámszerű spirális mozgást végez, mert a mindenség eredete és összetartó ereje fényttermesztű. Ilyen forgástest alakot öltenek a bolygók, az anyagok atomjainak és molekuláinak erőterei. Körszerű mágneses térre törekszenek az élő szervezetekben kialakult bonyolultabb szerkezetű makromolekulák is. A különböző ligandumok, molekulák erőtereinek gömbszerű kapcsolódásából alakulnak ki az élő szövetek. Az összekapcsolódást rendszerint két különböző erőter biztosítja. Ha több részecske van jelen, akkor a negatív töltésű részecskék egy gömbfelületen rendeződnek a pozitív töltésű részecskék köré.

A kassai domonkos kolostor címere

Rozetta lőporszaru közepéről. Szarvasagancs, vésett díszítéssel. 7,5 cm. Erdély. (Néprajzi Múzeum)
Kép: Hofer Tamás–Fél Edit Magyar népművészet. Corvina Kiadó, 1975.

Köralakból indulnak ki nemcsak virágaink, hanem településeink, szakrális épületeink és azok díszítő elemei is.

A kezdeti napfigyelésre is szolgáló imahelyek körtemplomok voltak. Máig fennmaradt a kolozsmonostori, szebeni, kézdiszentléleki, kercsedi, kallósi, kiszombori, guraszádai és algyógyi körtemplom. A félkör alakú szentéllyel rendelkező régi templomainknál megfigyelhető, hogy a déli ablakkal szembeni ajtófélfák lényegében napkapuk is. A déli napállásnak felelnek meg.

A teremtő szellem a maga végtelenségében a körhöz hasonló. A régi korok embere a kört, mint a Nap jelét, anyai jelleggel ruházta fel. A hindu bölcsélet szerint a lét az anyaszellemtől származik (VII. Stanza 1.). Az Egy teremtő természetű anyai jellegű. A rábaközi tudósok hagyatéka szerint a Kör Ég Ős maga volt az anyai természetű szellemanyag, amiből a világ létrejött. [4] A kör, a gömb, a kerék, az élet virága a spirális rezgőmozgás képeinek felel meg, melyek az anyatermészetű Egy teremtő szellemi erőit jelölik.

Nem véletlenül lett a kör templomaink alapvető formavilágának meghatározója. Körből indulhatott ki régen a templomok mennyezete és ablakainak alakja. Egyre több helyen fedeznek fel rotondákat itt, a Kárpát-medencében. Ilyen kör alakú kupolája van a legrégebbi keresztény templomnak, a Hagia Szophiának, ilyenek a mecsetek. A népi építkezésben

gyakran szerepelnek a körmotívumok. A kör díszítőelemként megtalálható nemcsak épületeink homlokzatán, ablak- és ajtóparkányok kiképzésénél, hanem kapuinkon, belső lakóterünkben is. A sumér jelrendszerben a kör a Teremtő képjele. [7] A teremtő erőt az ókor népe szűzi szellemnek vélte. Ezért nem véletlen, hogy az ókor embere az anyatermészet jelének tartotta a kört.

*Nem véletlenül lett
a kör templomaink
alapvető formavilágának
meghatározója. Körből
indulhatott ki régen
a templomok mennyezete
és ablakainak alakja. Egyre
több helyen fedeznek
fel rotondákat a Kárpát-
medencében.*

Kör szavunknak megfelelően van Körös folyónk, Korb (Brassó megye), Korna, Korpád, Nádaskóród, Szilkerék, Kercsed (Kolozs megye), Kóród, Koronka, Kardos (Maros megye), Korojesd (Hunyad megye), Szamoskóród (Szatmár megye), Korcsoma, Karánsebes (Krassó-Szörény megye), Kardó, Keresztély (Bihar megye),

Karika (Szilágy megye), Karulyfalva (Máramaros megye), Kerc (Szeben megye), Kerlés (Beszterce-Naszód megye), Korna (ma: Szarvaspatak), Kerpenyes (Fehér megye) helynevünk.

De a Körös folyóink mellett van még Karas-Krassó megyénk [Krassó-Szörény révi elnevezése, szerk. megj.] és Caraiman-csúcsunk is. A különböző népek-nél a teremtő neve *Körös* szavunkhoz hasonló rezgéssel rendelkeznek: Kurusi (Kenya), Korosz (vogul), Kronosz (görög), Chronos (tibeti), Karana (hindu).

1. Az élet kereké

A hatszirmú élet virágának mintázata lényegében egy körökből álló geometriai forma. A hat szíromlevél szabályosan egy körben helyezkedik el. Olyan, mint egy kerék. Ezért nem véletlen, hogy több helyen keréknek hívják. Ilyen kerék található az istennő mellett a székesfehérvári kőtárban, Kassán a Domonkosok címerében, akárcsak Kolozsváron, Szászrégenben, a madéfalvi emlékművön, Krakkóban a Jagelló Egyetemen, székelykapuk és népi eszközök egy részén stb.

Melchizedek a hét körből álló belső hatágú részt életmagnak nevezi. [1] Ez a kisebb alakzat található meg leggyakrabban tájainkon a népi faragásokon. A valóságban az élet virágának mintázata sokkal több körből áll. A népi díszítőművészet még használ egy kevéssel nagyobb szakrális mintázatot is. Faragott tárgyainkon az élet virága ritkábban kétszer több körből kialakult mintázatot mutat, mely 24 szíromlevélből áll, és szintén egy körben helyezkedik el. Ez gyakrabban a háromszéki medence falvaiban lelhető fel kapusásokon, faragott népi tárgyakon, de megtalálható a szkíta lőportartókon is.

Mértani szempontból minden a körből indul ki. A teremtő erőt is a körnek megfelelő spirális vonal jelképezi, mely végtelenséget jelöl, és magába foglalja az egyensúlyban levés alapját, a hármasság törvényét. A létezés formáit az Egy körének vagy a spirál egy fordulatának a metszései határozzák meg. A körök egymással való metszéseiből eredő mértani formák a szakrális geometriai elemeit képezik: háromszög, négyszög, ötszög, hatszög, hétszög, tórusz stb. A modern matematika nem vette át ezeket az ógörög fogalmakat, ahogy a bölcsélet sem. A régi népek hitregéi és bölcselete szerint a kör az Ős Egy, a teremtő erő jele. A formák az Egy köréből, annak levetüléséből jönnek létre. Mindenik egy nagyobb körbe írható. Az élet

virága mintázatában ebben a végtelen körben vannak kisebb körökként ábrázolt részek, melyek hasonlóak az eredeti egyhez.

Az atlantiszi Smaragdtáblák szövege szerint a körrel jelzett Végtelenben a teremtő és a világot fenntartó fény lakozik. [2, 3] A kör és az Egy nemcsak a kezdetet jelenti, hanem a vég nélküli, az állandó változást fenntartó és mindenütt jelen lévő erőt is:

„Létezik egy Első, kinek nincs vége és kezdete,
Ki mindennek teremtője és mindent kormányoz”. [3]

A régi mezopotámiai időkben és az onnan származtatható zarathustrai hagyományban a bölcsességet körrel ábrázolták, akár csak a Napot és a teremtőt. A teremtő bölcsessége szerint világunkban az Egy törvénye uralkodik. A Smaragdtábla szerint a kör a világ egységes alapon való működését és a teremtő Egy jelenlétét jelzi.

„Halld most a titkok titkát:
Ismerd meg a kört, a kezdet és vég nélkülit.

Annak az alakját, aki Egy és mindenütt jelen levő.
Halld és figyeld, menj és használd.” [3]

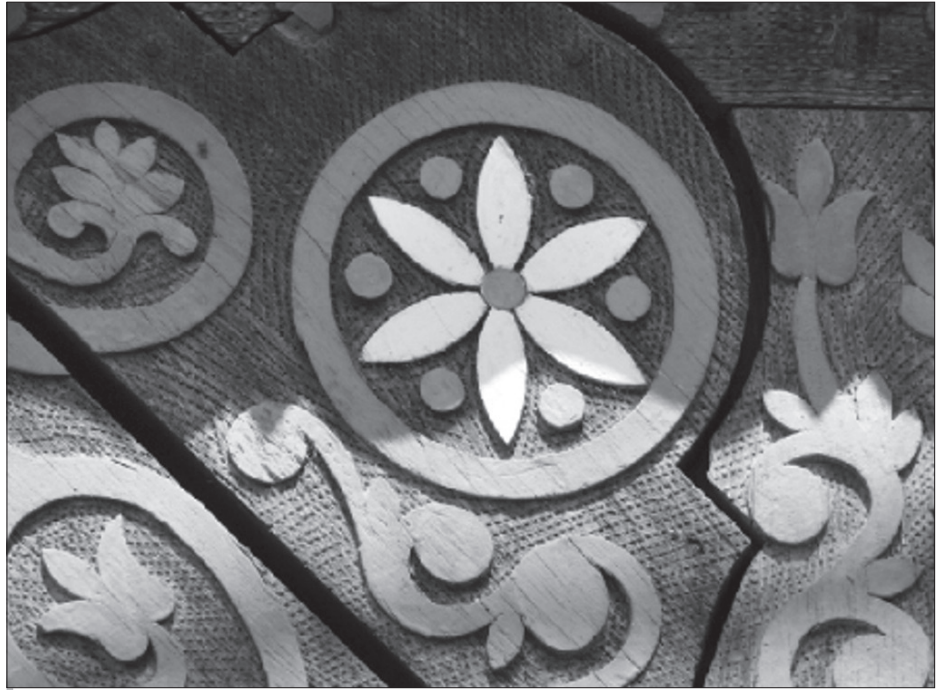
Minden eredete a fény. A fizikai mérésekből már régebb tudjuk, hogy a fény elektromágneses hullámként terjed, hullámvölgyek és hullámhegyek váltják egymást. A sötét is a fény egyik megjelenési formája. A nappal feltételezi az éjszakát, a fény a sötétséget. A fény a sötét által válik láthatóvá. A legrégebbi írásnak tartott Thoth Smaragdtáblája szerint a sötétség és a fény ugyanabból a forrásból származik. A sötétség a bölcsesség velejárója. A hinduk szerint a fény és az árnyék az élet teremtő és mozgató erőt képezik.

A körkörös mintázatú élet virágát sok helyen keréknek nevezik. A magyar hagyomány szerint a körként ábrázolt fényerő mint az ég kereke hozta létre és tartja fent a világot:

„Ég Kereke, kerékagya
Beleesett vízbe, sárba,
Így vált világ abroncsává,
Csillagok tartó vasává...” [4]

Az ég kereke vagy a napkerék nemcsak a magyarság, hanem a hindu, egyiptomi és a tibeti hagyományban is szakrális szimbólumként található meg.

Mezopotámiában a kereket Istár övének, a babiloniak a Hold házának

Élet kereke egy fenyédi kapun

nevezték A hindu teremtésmondában a Teremtő Egy kerékagyában nyugvó energia tartja össze a világot:

„A Meg nem születő kerékagyában
Nyugvó EGY tartja össze az összes teremtményt.” (Rigvéda, X. 82)

A *Rigvédában* megjelenik az Egykerékű szekér motívuma. A hindu teremtésmítoszban a világ keletkezése és szerkezete szintén a kerékmotívumhoz kötődik. Ez a képzet megtalálható régi imáinkban és a magyar tudó (táltos) hagyományban is. Kör Ég Ős-től származik a világ. A teremtéskor az „Ég kereke” lendült mozgásba. [4]

**A hun bölcséletben
a közösségi élet
működését szabályozó
törvény Igaként jelenik
mag. A kettösségen
alapuló élet rendszerét
a hun tanítás két örvény
malmán örölt REND-nek
nevezi.**

Kerék mellett ábrázolták a mezopotámiai Samas napistent. Az ószövetségi Ezékielnél az őrző lények lelke kerékként jelenik meg. A négy égtájhoz négy szellemi lény rendelődik: „Egy-egy kerék volt a földön az élőlények

mellett, mind a négy mellett... Amikor az élőlények mentek, a kerekek forogtak mellettük, és amikor felemelkedtek, a kerekek is velük együtt emelkedtek fel... mert az élőlények lelke volt a kerekekben” (Ez 1, 15–21). Zakariásnál négy kocsi jelenik meg (Zak 6, 1–6).

A népi képzetben hasonló köráramlást képjelez a forgó kerék és a kereszt. Archaikus régi imáinkban a tiszta angyali lelkek erőtere forgó kerekeként, illetve kereszttekként jelenik meg:

„Engem őriz három angyal...
Szent keresztet, forogjatok,
Szent kerekek, áramoljatok.” [5]

A középkori kódexek rajzain a lán-goló napkerék hordozza a napot Hélios, illetve Illés szekerén. Sámson a börtönben forgatja a világ malmát (Bírák könyve 16, 20). Isten kereke izzó parázsból van (Dániel könyve 7, 9). Az indiánoknál az Élet kereke a gyógyító erővel kapcsolatban jelenik meg. Az európai hagyományban a sors kerekét Nemeszisz vagy Fortuna forgatja. A görögök Éosz Hajnal istennője napkeréken érkezik. A kozmikus kerék mozgatója a keresztényeknél maga Isten, keleten Csakravarti, a keltáknál Mag Ruith. A hatküllős kerék Zeusz, illetve Jupiter képjele. Az óind hitregékben a nyolcküllős kereket Visnu istennő a mindenség tetején egy nyolcszirmú lótuszon ülve mozgatja. A buddhisták Dharmacsakrája is nyolc küllővel rendelkezik. A kelta Brigid istennőt, a Tavasz lányát is kerékkal ábrázolták.

A keresztény képjelek között Szent Katalinhoz társul a kerék.

A hun bölcseletben a közösségi élet működését szabályozó törvény Igaként jelenik meg. A kettősségen alapuló élet rendszerét a hun tanítás két örvény malmán örölt REND-nek nevezi, mely nem más, mint az egek nevében alkotott Iga emberért, állatért, erdőért, mezőért, vizekért, szelekért, tüzekért, az öt égtájért. [4]

A kereket a székelek őseink szent Igájának nevezik, így például a Bucsin-hágón. A kerék, az Iga és az Ige is a az élet állandó megújulásában és változásában rejlő törvényszerűséghez kötődik.

A hun bölcselet szerint az élet egy örök örvénylés csigavonala szerint változik. Az állandóan változó élet spirálisan visszatérő jelleggel rendelkezik.

Az idő és terünk kerekének körosztata van, és réteges szerkezettel rendelkezik, akár az élet virága. A körídom mérszáma a 12. Egyik népmondánk így szól az Istenfáró:

„Kerek ég alatt
kerek egy Istenfa.
Kerek Istenfának
szép tizenkét ága.”

Ismeretes népi énekünk: „Adjon Isten szekeret...” A rábaközi magyar táltos hagyaték szerint ezt az éneket Karácsony és Újév táján énekeltük valamikor:

„Adjon Isten szekeret, szekerünkbe kereket,
Emlékeztvén Ég-Isten-Anyánkra,
Ki szarvast fogván a Göncölbe,
Arra nyugözvén visszahozá a megszökött Napot.” [4]

Az ókor bölcseletében és szemléletében a körszerű mértani idomok az istennői, illetve anyai energiákra vonatkoztak. A görög Rheia (Úr-A) istennő házasságot kötött Kronossal (KÖRhONOS). Az istenanyja szülte a Napot is. Az egyiptomi falfestményeken látható Nut világánya, ahogy a napot szüli.

A kör a teremtő Egy végtelenségét képjelezi. A bronzkorban a Teremtő Egy maga volt az istennő. Ilyen istenanyja volt a görög Gaia, a hindu Varuna, a hun

Edda és Yotengrit, az egyiptomi Nut. A napistenhit később jelent meg. A naphit elterjedését megkönnyítette a termékenységű vallás azon tétele, amely szerint a Nap (Nabu, Nebo, Nip, Nap) az Istenanyja gyermeke volt, akárcsak a többi égitest.

A népi hagyományokban a keréken ülő hajnalistennő hozza el a napot, illetve a világosságot. A görögöknél Aurora tűzszekéren jön, a hunoknál tűznyalábot tart a kezében. Tűznyalábbal és napkerékkel ábrázolják az istennőt a kolozsvári Szent Mihály-templom régi kővén, Szászváros régi kőtábláján, a Tordai Múzeum kővén, Szécsényben a ferences templom sekrestyéjében, Kasán a domonkosok címerében, Csarodán a 13. századból származó freskón stb. Egyes régi Boldogasszony-ábrázolásnál az istennő ingének kezelője képezi le a nap körídomát. Nem lehet véletlen, hogy tájainkon a népviseletnél a nők ingujja naprózsaszerűen fodrozódik.

2. A változás kereke a körmozgás

Az élet virága egy körszerű mozgáson alapuló világegyetemet jelképez. Végtelen mozgás jellemzi a szellemi és fizikai világot is. Tesla szerint világunk megismeréséhez rezgésekben kell

gondolkodnunk. Naprendszerünk bolygói és csillagaink mind forgástestként végzik mozgásukat, és egy csoportba való forgásuk is gömbszerű pályán történik. Amire azt mondjuk, hogy gravitáció, az lényegében egy elektromágneses térnek felel meg. A föld gravitációs tere is forgástest alakját veszi fel.

A hun bölcselet szerint az élet egy örök örvénylés csigavonala szerint változik. Az állandóan változó élet spirálisan visszatérő jelleggel rendelkezik. A spirál törvénye a hármasságon alapszik. Az is ismeretes, hogy a fényenergia terjedése a Fibonacci-spirál szerint történik. Ez egy logaritmikus görbe. Az energia minden formája csigavonatosan terjed. Nem véletlen, hogy az istennőkhöz kapcsolódó csigaház vonala a harmonikus energia rezgési módja szerinti mintázatot követ.

A kör lényegében a spirál egy fordulatát jelképezi. A kerékszimbólum régebbi, mint maga a szekérkerék. A kerék forgásánál mintha pólusok nyomtatékából eredő mozgásról lenne szó. Az ókor szvasztikája is egy ilyen mozgásjel. A földi létben a négy őserő elem, illetve a négy égtáj hatással van a mozgásra.

A varrottasaink és templomaink alakain látható szellőrózsa balra irányuló mozgást jelöl. Ez az óramutató járásával ellentétes mozgás az anyateremtésre jellemző. Bal spirál jellemzi

Sírkő faragványa a kalotaszegi Magyarvalkón

a Naprendszer égitesteinek mozgását, a Föld Nap körüli keringését, az ember erőterének áramlását, a fa növekedését, az elektron és a neutron mozgását.

A kör az anyatermészetű Egyet jelölte, aki megsokszorozó magát, teremtette meg a világot. A körökből álló geometriai szerkezettel rendelkező élet virága lényegében egy szimbólum: az anyavilág-egyetem átörökítő erők mozgását jelképezi.

A körbejárás szintén a szakrális rítusokhoz tartozik. A magyar hagyományban a tavaszi határkerülés is az év teremtési munkáját szenteli meg. A régi feljegyzésekből (Egyiptomi Halottaskönyv) tudjuk, hogy az egyiptomiak a betegeket és a halottakat járták körbe. A ráolvasások és körbekerülések alatt kézbe tartott tárgyat, botot, szobrot, a halott mellé temették. Az egyiptomi Duat könyv szövegét III. Tutmószis fáraó (i. e. 2425–1479) sírkamrájára írták. Arra inti a fáraót, hogy készítse el a földön a Duat rejtett körének a másolatát, mely védelemként szolgálhat. [5] Az indiánok a lakóhely kijelölése után ma is körbejárják azt. Egy új terület kijelölése a teremtéshez hasonló cselekedet. Ezért a terület elfoglalása előtt a hinduk, az egyiptomiak, az indiánok a teremtéshez hasonló rítusokat végeztek.

Isten harmonikus tere maga a teremtő és összetartó szellemi erő. Az ember érzelmi-gondolati mozgása csak egyensúlyban érzékelheti a szeretet terét.

A körmenet és a körtánc a régi szakrális rítusokból maradtak ránk. Platón szerint a körforgás és körbejárás isteni eredetű jelből alakult ki. A teremtő jelének mintázata változott át körtáncra. A görög menádok vagy a perzsa dervisek táncuk és forgásuk közben azonosultak szellemükkel. A forgó tánc egy középpont körül történik, mely segít a harmóniába való jutáshoz. A görögöknél labirintus-táncokról is beszámoltak, melyeket Persephoné, Kóré és Aphrodité tiszteletére jártak. A kitáncolásnak volt információ-tartalma is. Az indiánoknál az égitestek mozgását lemintázó táncokkal találkozhatunk. A természeti népek nemcsak a teremtéssel kapcsolatos rítusoknál, hanem esőért, termékenységért és védelemért is járják a körtáncot.

A Kárpát-medence több táján a gyógyítás céljából körbe kerülnek a beteget,

Tányér a betléri Andrassy-kastélyból

a lakóházat, az ellő állatot, a mezőt. A csángók a gyógyító ráolvasásokkor háromszor kerülnek meg a beteget. Csíkban imádkozás közben a halottat kerülnek meg háromszor, Kalotaszegen a sírját temetés után. Moldovában szokás, hogy lakodalomkor az új pár körbejárja a szekerét, mielőtt felülnek rá, majd körbejárja a lakóházat. Tavasszal körbejárják a nyájat, mielőtt kihajtják a legelőre. Az új asszony a tűzhelyét járja körül a lakóházban. Kalocsán fércnek nevezik a körbejárást, Somogyban pedig erőjárásnak. Rábacsanakon az un. királyfa körül járják a karéjt. Teszik mindezt a jövő megszentelése érdekében és testi-lelki gyógyítás céljából.

A növények növekedése, a felhők alakzatának változása mind spirális energiamintázat alapján történik. A fák a levelek és az ágak balspirál szerint nőnek. Az ember életerejének spirális mozgása szintén a balspirálnak megfelelő, az óramutatóval ellenkező irányú azaz balosztatú. Az életerő a lélek energiáihoz kapcsolódik. Az óra járásával ellentétes irányú balspirál a női energiára jellemző áramlás.

Az anyai jelleg érvényes a szellemi erőre és a megnyilvánult világra is. Az egyiptomi Nut teste feszül ki az égbolton. A mi Tündér Ilonánk is a maga a Tejút. Ott lakik az égig érő fa tetején. Földi világunk természeti erői a Boldogasszony ünnepekhez kötődnek.

3. Az egymásra épülés

A kör az anyatermészetű Egyet jelöli, aki megsokszorozó magát teremt meg a világot. A hun bölcselet Kör Ég Ős-nek, illetve Ég kerekének nevezi a Teremtőt. A különböző népek nevezik Kronosznak, Karanáznak, Korosznak, Chronosznak.

A körök egymásra épülve bonyolultabb rendszert alkotnak. A létkörök

Faragott kapudísz Fenyéden

metszéseiből alakul ki végül az élet virágának nevezett ősi jelkép. Ez a körkörös erők együttműködéséből kialakult rezgési létforma Melchizedek szerint minden dolog eredetét és működésének rendjét képezi le.

A teremtő első körének kivetítésével, illetve a sejtszaporodásnál egyből kettő lesz. Az egy köre úgy osztódik ketté, hogy nem válik el egymástól, hanem egy átfedési zónában metszi egymást. Az összekapcsolt közös erőteréből folytatódik a teremtés. Ezt a közös harmadik részt nevezik mandorlának, hálnak, ősmagnak, istenfiúnak, sárkánynak. A mandorlában lévő feszültség kiegyenlítődésre törekszik. Ezért újból osztódik, létrehozva egy harmadik kört, és így tovább. Az osztódási lépések száma hét. Ezért addig osztódik, amíg a hetes szerkezetű létet ki nem teljesíti. Maga az élet keletkezése, a Genézis és a sejtszaporodás is ilyen módon megy végbe.

A kapcsolódások alapja a hármaság. A hármasság lényegében két erő együttműködéséből keletkezik. Két különböző spirális energiaáramlás kapcsolódásával egy közös erőter jön létre. A két kör és a közös rész hármas egységet képvisel. A kapcsolódási tartomány mindkét fél minőségét tartalmazza. Ez a közös rész mindkettőtől különbözik, minőségileg egy harmadik részt alkot. A hármas egység olyan mint a kezdeti Egy: harmonikus és teremtő erővel bír. A hármasság a hitregékben a szeretethez és az istennőhöz kapcsolódik.

A fejlődés alapja a kapcsolódásokban rejlik. Az életenergia áramlása a kapcsolódások hármasságán alapszik. A földi lét kifejlődése és alakulása a résztvevők

Zsoboki kapu faragványja. A szemöldökfa felirata: „Készítete Kispál Márton 1950”. Benkő Levente felvétele, 2018 júliusa

kapcsolódásaitól függ. Az erőterek összekapcsolódásával alakul ki a magformájú őstojásnak nevezett mintázat. A hindu bölcsélet ezt fénylő tojásnak nevezi, melyhez hármasság jelleget társít: „A fénylő tojás magában három.” [III. Stanza, 4] A hármasság erő olyan mint a teremtő Egy ereje. A hindu bölcsélet szerint mikor az Egy kettő lesz, megjelenik a háromszoros. A három egy. (VII. Stanza, 3)

Az ókor bölcselete szerint a tiszta szellemi erő a hármasság harmóniájában leledzik. A lét változó jellegét leíró spirál törvénye a hármasságon alapszik. A harmónia a semlegességhez hasonlatos, de béke, öröm és nyugalom jellemzi. A hun bölcsélet szerint az Egy Ős Ég örök nyugalomban létezik mindaddig, amíg osztatlan állapotban van. Osztódás után tengernyi szellem és tengernyi anyag keletkezik.

„Egy csak Ős örök Egünk,
Ős szellem ős testben,
Ős test ős szellemben.
Osztatlanul örök nyugalom,
Osztódottan töméntelen erő.” [5]

Isten harmonikus tere maga a teremtő és összetartó szellemi erő. Az ember érzelmi-gondolati mozgása csak egyensúlyban érzékelheti a szeretet terét. Az egyensúlyozás végén megvalósul a teremtő szeretet.

„Jó fogalmak egyensúlya igazi egyensúly...
A Jó balja, a Jó jobbja,
A Jó magaslata, a Jó völgye,
Ez a nagy tor, a végső győzelem.” [5]

Minden egyes teremtési lépésnél az Egy köre megkettőzi magát. Az egyiptomi Petamon sírfelirat (i. e. 1250) ősi ismeretet ad át nekünk:

„Én vagyok az Egy, aki kettőbe változik.
Én vagyok a Kettő, aki négybe változik.
Én vagyok a Négy, aki Nyolcra változik,
Mert én vagyok az Egy.” [1]

Világunk egy nagy hologram. A kisebb részek a nagy mintázatát követik. Az amint fent, úgy lent elvének megfelelően a mikro- és makrokozmosz hasonlósága a rezonancia elvén alapszik. Világunk holografikus szerkezete olyan egymáshoz kapcsolódó elemekből áll, amelyek magukban hordozzák az Egy jellegeit és egymással összefüggenek.

„Akár egy halom hasított fa,
hever egymáson a világ,
szorítja, nyomja, összefogja
egyik dolog a másikat,
s így mindenik determinált.”
(József Attila)

A díszítőművészet által használt körívek metszéséből kialakult forma egy hatágú virághoz hasonlít. Az élet virága a görög bölcséletben ismert szakrális geometria szerint a körrel ábrázolt Egyből alakul ki, amikor a teremtés során az többszörözi önmagát. A lépéselemek sora magát a sejtosztódást is szemlélteti. Így az élet virága a teremtésnek és az élet működésének szimbóluma.

Világunkban egységes rend uralkodik, akár csak egy körben. A minket

alkotó sejtek és a körülöttünk levő dolgok mintázatai egy egymásra épülő rendszert alkotnak. A legkisebb rész alatt is vannak még részletgazdagabb képek, ugyanakkor a nagyobbak fölött is még nagyobb és végtelenbe futó részek. A két vonal mindig találkozik, mert a végtelen nem lineáris, hanem önmagába fordul és zárul be. Egyszer több tudományterületen bebizonyosodott, hogy világunk felépítése fraktál jellegű alapokon nyugszik. Világunk fraktál típusú elemei egy hasonló mágneses összerendeződés szerint kapcsolódnak egymáshoz. Például a hópehely olyan geometriai fraktál, amely az egyre újabb hozzáadott egyenlő oldalú háromszöget alkotó részek révén növekszik. A növények elágazásai és maguk a földön lévő partszakaszok, hegyvonulatok is a fraktálgeometriával írhatók le.

**Az élet virágának
mintázatát létrehozó
körök kapcsolódásai egy
végtelen rezgést jelölnek.
A végtelen mozgás olyan,
mint a 8-as szám, mely két
erő játékát képviseli.**

Az embert alkotó fraktálok is visszafordulnak önmagába. Ha az emberben található eredeti modell egy kicsit is megváltozik, ez hatással van a nagy hologramra. Ha az eredetiből kiáradó fraktálok elég energiát teremtnek, akkor az egész fraktárendszer átrendeződik. Ezt a szellemi erőt a kvantumfizika energia mezőnek vagy térnek nevezi. A térelmélet szerint mindennel egységben létezőnk és nem elszigetelt egyedeként. Az anyag jellegzetességét végső soron a tér határozza meg. Az ember magából impulzusokat bocsát ki a lét terébe akár egy radar. Ugyanakkor minden pillanatban ebből a térből nyerünk ki információt. A térrel érkeink segítségével kerülünk kapcsolatba. Az érzékelés egy magasabb intelligenciához juttat el. Csodálatos ahogy a madárseregben repülése közben minden madár egyidejűleg vált irányt. Ez csak a mezőknek a segítségével lehetséges, mivel csak a mezők képesek arra, hogy késlekedés nélkül közvetítsenek. Világunk egy teremtő energiából szövődött rend alapú térben létezik.

4. A fejlődés alapja a kapcsolatokban rejlik

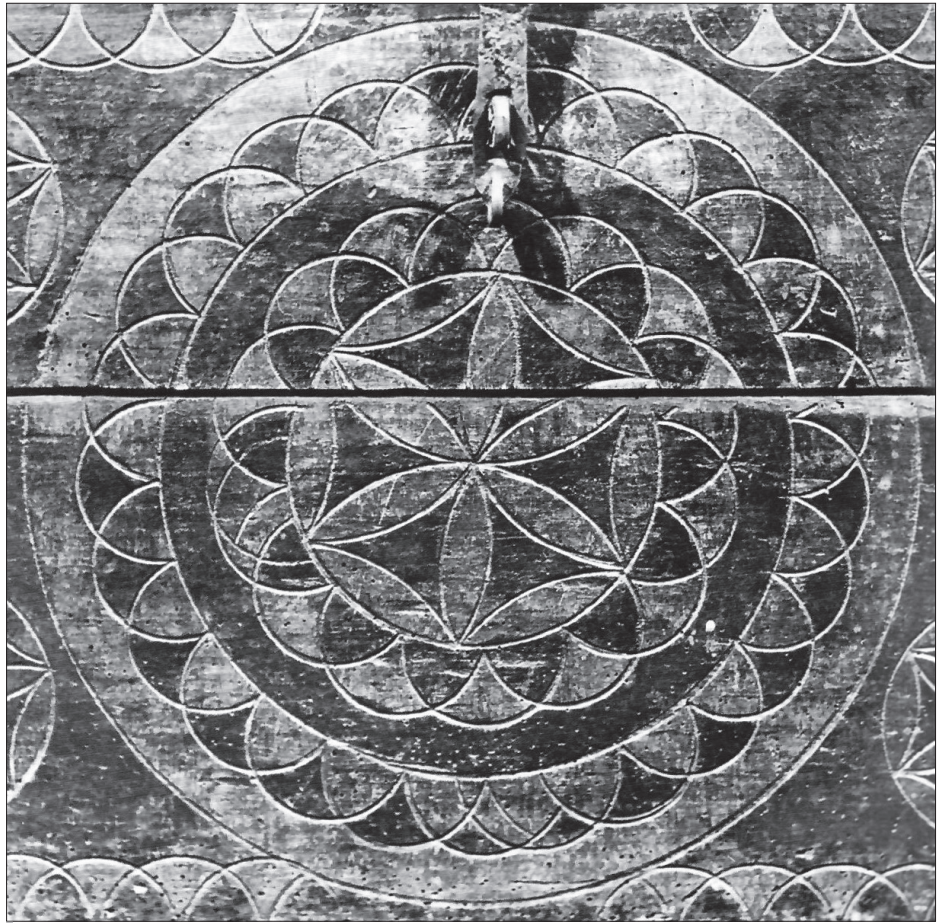
Valóságunkban az anyag parányaihoz hasonlóan minden hasonló szerkezeti elemből tevődik össze. Világunkban mindenben azonos törvény működik, mivel a mind látható mind a láthatatlan formák alapja a rezgés. A lét rendszere az alapegység egymásra épülésével jön létre és egyre bonyolultabb lesz. A két kör metszésénél keletkezett átfedési tartományban rejlik a továbbte-remtéshez szükséges erő.

Az élet virágának mintázatát létrehozó körök kapcsolódásai egy végtelen rezgést jelölnek. A végtelen mozgás olyan, mint a 8-as szám, mely két erő játékát képviseli. Köztük van egy lényeges találkozási pont, mely lényegében a rezgések találkozásának és kifejeződésének helye.

A virág szirmjai képezik a részek kapcsolódási módjait. Szabályossága révén szakrális kapcsolatokat jelöl. A harmonikus kapcsolódást lemintázó élet virága mindenik szirmjának egyenlő méretű mandulamag alakja van. A szirmokat a szakrális geometria nyelvén mandorlának nevezik. A metszési mandorlába írható az első háromszög, mely a platóni szakrális geometria alapjait képezi. Ugyanez a szabályos háromszög megtalálható a Föld-Hold arányainál, a piramis méreteinél. [1] Harmonikus kapcsolódásnál a mandorlába beírható háromszög méreteiben a Fibonacci-számsort adja. Ez a mandorla egy szakrális képjel. Ilyen ovális keretbe a bronzkorban csak a tiszta szellemű Mitra istenfiút ábrázolták. A kereszténységben csak Jézust, illetve meg a tojásszerű mintázattal rendelkező keret. A legrégebből fennmaradt koronázási paláston ilyen ívelt mintázatban jelenik meg Jézus. Ugyancsak ilyen mandorlába ábrázolják a románkori és gótikus templomok freskóin: Velemér, Székelyderzs, Sepsikilyén, Kiéte, Hidegség, Gerény (Ungvár), Gelence, Ruszt, Kolozsvár, Verespatak stb.

A tojásszerű mandorlába írható harmonikus háromszög a mezopotámiai jelrendszerben a szeretetet képjelezte. A lét lényege a szeretet-szeretetlenség törvényén alapszik. A sumér hitvilágban a szeretet maga a kozmikus Rend. [8] Az ember egységélményét a szeretet kozmikus rendje segíti megvalósítani. A feleszmélt emberben a szeretet erejével történik meg az egység helyreállítása.

A harmóniát adó középrészre, a szeretetre nagy szükség van a

Rozetta ácsolt kelengyeláda elejéről. Bükkfa, vésett geometrikus díszítéssel és zöld festéssel, 49,5 cm. Baranya megye (Néprajzi Múzeum). Kép: Hofer Tamás–Fél Edit Magyar népművészet. Corvina Kiadó, 1975.

két különböző erő kapcsolódásánál. Ez a harmonikus kapcsolódás az istenfiakra, a megvilágosodott emberekre jellemző. Földünkön a növények mutatják a mindent átszövő szeretet legjobb példáját: az élet táplálására önként odaadják magukat. Erre utal a levelek alakja és a virágok felülmúlhatatlan szépsége. Az embernél ez a harmónia inkább megvalósítandó feladatként létezik.

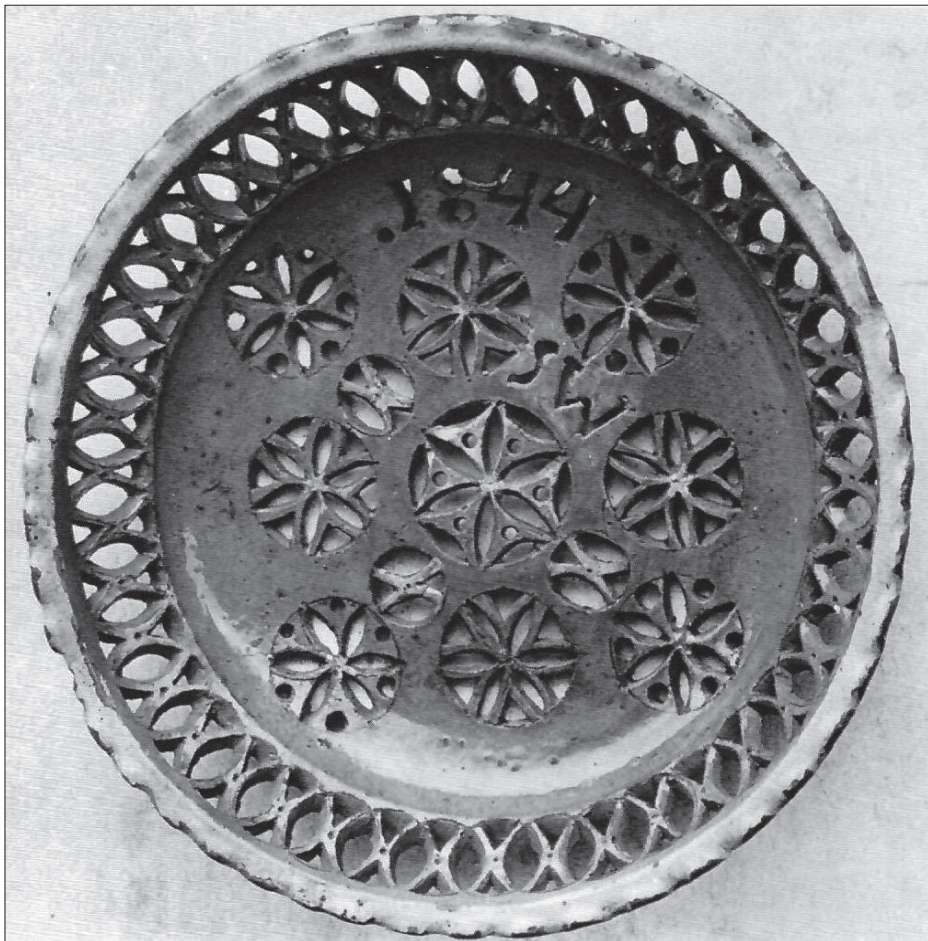
Az ideális kapcsolódásánál a közép-résznek harmonikus mandorla alakja van, melybe a szeretet Fibonacci háromszöge írható be. Az ennél kisebb vagy nagyobb kapcsolódási felületek eltérnek a harmonikus jellegtől. Ha az összetalálkozó erők kisebb térfelületen kapcsolódnak, akkor ez egy lazább és kisebb energiájú együttműködést jelent. Ez a helyzet rendszerint valami félelem miatt áll elő, mint például a létfenntartást veszélyeztető helyzet, vagy a nagy hatalomvágyból eredő gondok miatt. Ha az együttműködés nagyobb térívben történik mint a harmonikus jelleg, akkor sem lesz zavartalan a kapcsolódás. Ha igen széles sávon metszik egymást

az erőterek, akkor valamelyik fél eluralhatja a másikat. Emellett ilyen helyzetben nincs meg egyik félnek sem a megfelelő szabadságfoka.

A földet anyaföldnek hívjuk. Az ókor népe a világot a földanyától származtatta, és nagy tisztelettel, szakrális rítusokkal fordultak felé. A földanyát a hegy képviseli.

A harmonikus kapcsolódásoktól eltérő együttműködések mindkét fél számára új tanulási lehetőséget biztosítanak. Addig kell az együttműködést újrakezdeni, amíg a harmóniát megvalósítják. Minden harmonikus kapcsolódás átrendezheti a tér hologramját.

Az esszéus-hun tanítás szerint mindenben megtalálható a teremtő erő

Áttört csörögéstál. Ólomházas cserép, világos szézia színű, szélei zöldessárgák. Átm.: 31,5 cm. Felirata: „1844 M S”. Hódmezővásárhely, Csongrád megye. (Keresztes Tiborné gyűjteménye) Kép: Hofer Tamás–Fél Edit Magyar népművészet. Corvina Kiadó, 1975.

törvénye. Mindenki előtt nyitva áll az út a szakrális régió felé:

„A törvény bele van írva mindenbe, ami élet. Megtalálható a füvekben, a fákban, a folyókban, A hegyekben, az ég madaraiban, Az erdei teremtményekben, a tenger halaiban, De legfőképpen megtaláljátok önmagatokban.” [8]

A szakrális térhez érzékeléssel lehet bejutni. Anyai oldalunkhoz tartozó érzelmeinket kell átminősítenünk, és szeretettel telítanünk. Érzelmeink legnemesebbikével kell gondolatainkat is megtisztítanunk.

„Keress meg életedben a rendnélkülit, Rendezd és hozd egyensúlyba. Ha érzelmeid káoszát egyensúlyba hoztad, Életeden rend honol.” [8]

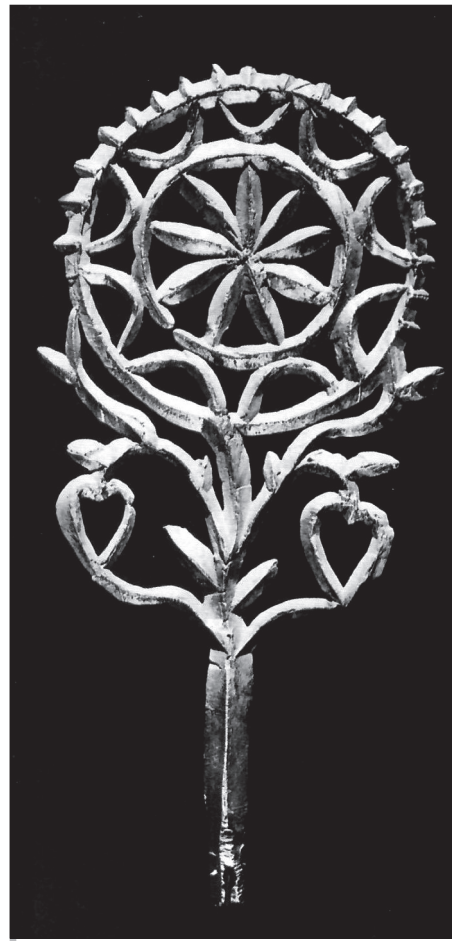
Az állandó változó életben épp a kapcsolódások segítik elő a fejlődést. A földi lét embere érzelmei által léphet kapcsolatba és hat a lét terére.

Érzékelése segítségével bizonyosodhat meg a szakrális erőkről. Az érzékelés az istennői jelleghez tartozik, akárcsak a szeretet. Az ember önmagához és isten teréhez csak a szeretet uralásával juthat el.

5. Változó földi világunk

Földünk egy élő szervezethez hasonló, állandó rezgő rendszere adja a gravitációs erőteret, és a mi formánkat is. Erről tudósít a több mint 15 ezer éves Smaragdtábla.

A Smaragdtábla szerint földünk közepén található virágszerű erőforrás éltet mindent, ami rajta található. A föld egy élő entitás, és rajta minden változó jelleggel bír. Az asztrofília szerint földünk mibenléte kihat a naprendszerre és a kozmoszra is. Földünkön az anyai jellegű szellemet az anyai jellegű anyag fogadta magába. Ugyanazon törvények uralják a szelleminek tartott erőteret és az anyagot is. Amint fent, úgy van lent, mint lent, úgy van fent. Amint a mennyben található, úgy van a földön is.

Guzsalytű. Ólomból öntve rozetta alakúra. 11 cm. Bogyiszló, Pest megye. (Néprajzi Múzeum). Kép: Hofer Tamás–Fél Edit Magyar népművészet. Corvina Kiadó, 1975.

A földet anyaföldnek hívjuk. Az ókor népe a világot a földanyától származtatta, és nagy tisztelettel, szakrális rítusokkal fordultak felé. A földanyát a hegy képviseli. A hegy hasonló az Egyhez, a teremtő erőhöz. Hozzá felfelé kell menni a szellemi régió felé. Változik kívül és belül is. Végtelen mozgásban van. A földben a kőzetek, az ércek állandó átalakulásban vannak. Erről szól a földtan tudománya. Az érctelének iránya követi a hold és a nap földközeli mozgását.

A földünk közepén található erőforrás éltet mindent és határozza meg a lét formáit:

„Mélyen a föld közepén van a virág a Szellem forrása, mely megköt minden alakzatot. Mert tudd, hogy a föld testben él Mint ahogy te is saját alakodban lakozol.” [3]

A föld közepén lévő virágnak nevezett energiaforrás nem csak a lét formáit határozza meg, hanem állandóan erővel tölti fel:

Gótikus ablak a kolozsvári Szent Mihály-templomon

„Mélyen az élet termeiben nyílt egy virág. Közepén nagy erő sugara tört elő. A virág erővel telített minden hozzájövőt.” [3]

Az élet virága egy végtelen és önmagába forduló áramlást képjelez. Ez egy olyan mintázatot jelent, amely az eredeti modellnek megfelelően megismétli önmagát [1, 3]. Ehhez hasonlatosan a kisebb hologramok halmazából álló fraktálrendszer alkotja lelkünket, testünket, az atomokat, molekulákat, ligandumokat, sejteinket, a minket körülvevő világot.

„Az élet virága hasonló a benned lévő szellemhez, És úgy terjed szét a Földben, Ahogyan a te szellemed tölti be testedet.” [3]

A tapasztalatainkban, a kapcsolatainkban, tudásunkban rejlik az fejlődésünk, jelenik meg a bölcsességünk. Tót smaragdtábláin olvasható:

„Az ki követi a bölcsesség útját,
Az élet virágára nyitott legyen.
Tágítva tudatát a sötétségtől.” [3]

Az emberben is megtalálható az élet virága által képjelezett harmonikus lélekerő. Ez a teremtő erő örökkévalóságához hasonló és érzékelhető fényként van jelen.

„Néztem ahogy az Élet Virága örökké él. Figyeltem az emberek szívének titkát, És azt találtam, hogy az ember sötétben él, De a nagy tűz fénye benne rejlik.” [3]

Anyai oldalunkhoz rendelődik a szent közép szeretetéből kiáradó harmónia. Létünk teréhez érzelmeink segítségével jutunk közelebb. Az újrakezdésekkel megtanuljuk, hogy a teremtő Egy teréből származunk és eggyé válhatunk vele. Az élményt pedig hívják istenélménynek, Istennek, megvilágosodásnak.

Az élet virágának nevezett mintázat közepét, mely hét körből alakult ki, életmagnak nevezik. [1, 22] Ez a mintázat található meg a legtöbb népi faragott és festett tárgyakon, bútorokon, kapukon. Az élet virágának harmonikus alakja egész Kárpát-medence szerte fellelhető. A 24 kört magába foglaló nagyobb mintázatot élet sejtjének nevezik. Ez is megtalálható Erdélyben Szárazajtán, és Háromszék több településén, a futásfalvi templomkapun is. Ilyen mintázat található meg az esztergomi kápolna Árpád-kori ajtófélfáján, a svájci hunvölgy népi faragásain.

Több tudományágban az élet virágának mintázata képezi az újabb kutatásokat. A csillagászat a naprendszerben lévő bolygók mozgását a matematikai modellek segítségével hasonló mértani vonalak metszéseként írja le, mint az élet virága.

A zenetudományban a hangok terjedését, interferenciáját, harmonikus hangzásokat szintén modellezik. A matematikai modelljük alapja a hang spirális terjedése, és a spirál köreinek metszése, melyek szintén a fentihez hasonló szabályos mértani alakzatokat képeznek le. A kör a szív F hangjának és 360 Hz-nek felel meg. Az életvirágának hét körből álló belső magja 2520 Hz frekvenciával rezeg és a felső F hangot képezi le. A 24 körből álló életsejtje 7200 Hz-nek és a felső A hangnak felel meg.

Irodalomjegyzék

- Melchizedek, Drunvalo: *Az élet virágának ősi titka*. Mandala Véda, Budakeszi, 1999.
- Hoppál Mihály; Jankovics Marcell; Nagy András, Szemadám György: *Jelkép-tár*. Helikon, Gyula, 2000.
- Doreal Virtue: *Az atlantisi Toth smaragdtáblái*. Mandala Véda, Budakeszi, 2001.
- Máté Imre: *Yotengrit*. I–II. Palatia, Győr, 2004–2005.
- Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágek, lőtőt lépék*. Kalligram, Pozsony, 1999. 195 o.
- Jordan Matei: *Din miturile lumii. Enciclopedie tematică*. Humanitas, București, 2002.
- Falvai Károly: *Boldogasszony*. Tertia, Budapest, 2001.
- Székely Edmund Bordeaux: *Az Esszésus Béke Evangélium*. I–III. Élő Föld Kiadó, Budapest, 1999.
- Tánczos Vilmos: *Folklor-szimbiolumok*. KJNT-BBTE, Kolozsvár, 2006.
- Ipoly Arnold: *Magyar mythologia*. Pest, 1854.
- Kandra Kabos: *Magyar mitológia*. Magyar Ház, Budapest, 2006.
- Durant, Joel: *Das Gedichte der Zivilisation*. Bern, 1952.
- A művészet története*. Magyar Könyvklub, Budapest, 2000.
- Eliade, Mircea: *Az eredet bűvöletében*. Frig Kiadó, Budapest, 2002.
- Eliade, Mircea: *Kovácsok és alkimisták*. Budapest, 2004.
- Szatmáry László: *Magyar alkimisták*. Természettudományi Társulat, Budapest, 1928.
- Baráth Tibor: *Magyarok őstörténete*. Somogyi Zoltán kiadása, 1988.
- www.adamus-saint-germain.hu
- Néprajzi lexikon*. III. Budapest, 1987.
- Pozsony Ferenc: *Erdélyi népszokások*. KJNT-BBTE, Kolozsvár, 2006.
- Daneley, Richard: *Az örvényen túl*. Mandala Véda, Budakeszi, 2001.
- Benedek István: *A tudás útja*. Gondolat, Budapest, 1972.
- Diószegi Vilmos: *A pogány magyarok hitvilága*. Budapest, 1978.
- Márton, Veronika: *A sumer kultúra története*. Miskolci Bölcsész Egyesület, 2000.

A Karakó-völgyhíd a Gyimesekben